

VÝBĚR DŮLEŽITÝCH ROZHODNUTÍ
EVROPSKÉHO SOUDU PRO LIDSKÁ PRÁVA
PRO JUSTIČNÍ PRAXI
Z POHLEDU NEJVYŠŠÍHO SOUDU
2/2015

OBSAH

Rozsudek Evropského soudu o stížnosti číslo 13006/13 ve věci Ivinović proti Chorvatsku	s. 5
Rozsudek Evropského soudu o stížnosti číslo 73571/10 ve věci Matúz proti Maďarsku	s. 14
Rozsudek Evropského soudu o stížnosti číslo 7356/10 ve věci Lucky Dev proti Švédsku	s. 26
Rozsudek Evropského soudu o stížnosti číslo 140/10 ve věci Trabelsi proti Belgii	s. 43

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
PRVNÍ SEKCE
18. září 2014
VĚC IVINOVIĆ

(rozsudek ve věci Ivinović proti Chorvatsku, stížnost č. 13006/13)

Dotčený článek Úmluvy:
článek 8

Odkazy na českou právní úpravu:
články 1 a 5 Listiny základních práv a svobod,
§ 55 – § 65 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku

Klíčová slova:

Právo na rodinný život – právo na soukromý život – opatrovník – právní zastoupení – svéprávnost – omezení svéprávnosti – zbavení svéprávnosti

Omezení svéprávnosti osoby z důvodu zadlužení a nemoci a ochrana takové osoby při zastupování před soudem

Autorský komentář:

Rozsudek je relevantním z hlediska posouzení omezování svéprávnosti jako opatření, které by mělo být aplikováno pouze výjimečně, jelikož právě ve vztahu k České republice bylo v minulosti mezinárodními organizacemi opakovaně poukazováno na extenzivní praxi zbavování mentálně postižených pacientů svéprávnosti. Zásadu, že závěry znaleckého posudku nelze bez dalšího přebírat, ale je třeba v případě potřeby je ověřovat i jinými důkazy, a to zejména tehdy, jestliže mohou být pochybnosti o správnosti závěrů znaleckého posudku, vyjádřil Nejvyšší soud již v rozsudku ze dne 30. 5. 2012, sp. zn. 30 Cdo 971/2012. S přijetím nového občanského zákoníku zřetelně nabývá na významu zásada, již dříve judikovaná (srov. např. nález Ústavního soudu ze dne 18. 8. 2009, sp. zn. I. ÚS 557/09, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. 12. 2013, sp. zn. 30 Cdo 2351/2013), že soud vždy musí zvážit všechny mírnější alternativy, přičemž omezení svéprávnosti (způsobilosti k právním úkonům) musí být vždy považováno za prostředek nejkrajnější. Samotná skutečnost, že osoba trpí duševní poruchou, totiž ještě není důvodem pro omezení její svéprávnosti (způsobilosti k právním úkonům), resp. vyjádřeno jazykem základních práv – k omezení jejích základních práv (práva na právní osobnost a na lidskou důstojnost) ale musí být vždy konkrétně uvedeno, koho, resp. co ohrožuje plná způsobilost k právním úkonům (zachování právní osobnosti) osoby omezované, a dále je třeba odůvodnit, proč nelze situaci řešit mírnějšími prostředky.

SKUTKOVÝ STAV

Stěžovatelka Marija Ivinović se narodila v roce 1946 a žije v Záhřebu. Již od dětství trpěla mozkovnou obrnou a byla odkázána na invalidní vozík. V roce 1968 byla zbavena svéprávnosti z důvodu „tělesného postižení a intelektuální zaostalosti“. V roce 1979 jí byla svéprávnost plně navracena. V roce 2009 Centrum sociální péče v Peščenici (dále jen „Centrum“) požádalo Městský soud v Záhřebu, aby zahájil řízení o omezení svéprávnosti stěžovatelky a aby byla zbavena možnosti disponovat se svým majetkem. Při této žádosti odkazovalo Centrum na rozhodnutí soudu z roku 1968 o úplném zbavení svéprávnosti a dále na to, že stěžovatelka trpí „vážným tělesným postižením“, když jí postihla mozková obrna a současně trpí i dalšími chronickými nemocemi jako například cukrovkou, vysokým krevním tlakem či chorobou zraku. Centrum se dále spoléhalo i na výpověď syna stěžovatelky, který úředníkovi Centra sdělil, že zdravotní stav stěžovatelky se zhoršil v roce 2008 po prodělané operaci hlavy. Od té doby stěžovatelka prý trpí změnou osobnosti, ve vztahu k penězům se chová iracionálně (např. neplatí řádně měsíční splátky za koupi bytu, poplatky za vodu a elektřinu, místo jídla si kupuje telefonní sim karty atd.). Takové chování by pak mohlo vést k jejímu vystěhování z bytu, jelikož už obdržela poslední výzvu před podáním takovéto žaloby. Centrum jmenovalo stěžovatelce opatrovnici k ochraně jejích zájmů před Městským soudem v Záhřebu, která se plně ztotožnila se zahájením řízení. Stěžovatelka byla zastoupena i právním zástupcem, kterého si sama zvolila. Soud stěžovatelku vyslechl a zjistil, že je schopná samostatného pohybu na invalidním vozíku, jedná samostatně, její byt byl uklizený a stěžovatelka podávala smysluplné odpovědi a s řízením projevovala nesouhlas. Ve svém písemném vyjádření uvedla, že během své hospitalizace zmocnila syna, aby vybíral peníze z banky a platil poplatky za vodu a elektřinu, což ale neudělal a peníze si ponechal pro sebe.

Soud si nechal v rámci řízení vyhotovit na stěžovatelku psychiatrický znalecký posudek, ve kterém bylo, mimo jiné, uvedeno, že „Není schopná se úplně postarat o své osobní potřeby, starat se o své zájmy a práva. Díky svému zdravotnímu stavu postrádá náhled na své chování a může ohrožovat práva a zájmy dalších osob.“ Stěžovatelka namítala, že není zřejmé, jak psychiatři dospěli k názoru, že není schopna řádně disponovat s penězi, jelikož tvrzené dluhy byly způsobeny jejím synem během její hospitalizace v nemocnici. V jednání před soudem, konaném dne 21. října 2010, byl vyslechnut psychiatr, který uvedl, že stěžovatelka fabuluje, trpí paranoidními stavy, obzvláště ke své rodině a pracovníkům Centra, nemá řádný náhled na svůj stav a nemá dostatečnou intelektuální kapacitu nejen, aby adekvátně ochránila své zájmy a práva, ale také by mohla svým chováním ohrozit práva a zájmy dalších osob. Proto psychiatr shledal, že řízení pro omezení svéprávnosti ve vztahu k penězům, jejímu majetku a rozhodování o způsobu její léčby, je v tomto případě důvodné.

Dne 21. října 2010 omezil Městský soud v Záhřebu svéprávnost stěžovatelky s tím, že jí zakázal disponovat s penězi, jiným majetkem a samostatně rozhodovat o způsobu její léčby. Ve svém odůvodnění plně odkázal na znalecký posudek dvou psychiatrů a rozsáhle tam pak zopakoval jejich závěry ze znaleckého posudku a výsledku před soudem.

V listopadu 2010 podala stěžovatelka odvolání, ve kterém uvedla, že jí byla omezena svéprávnost výhradně na základě psychiatrického posudku, který však nebyl řádně odůvodněný, neboť psychiatři nemohli vědět, jak disponuje se svými penězi, majetkem a za co utrácí. Stěžovatelka namítla, že prodala svůj byt, a tudíž dále nehrozí, že by ho mohla někomu postoupit. Dále nesouhlasila s tvrzením, že je paranoidní vůči členům své rodiny, ale přiznala, že v rozhodné době měla problémový vztah se svým synem, který se do jejího bytu přistěhoval spolu s přítelkyní a synem a měl v úmyslu jí z bytu vystrnadit. Následně bylo nařízeno soudní vystěhování syna s rodinou z bytu stěžovatelky. Navíc také změnila banku, takže její syn již dále nemá oprávnění používat její kreditní kartu. Stěžovatelka zdůraznila, že vede řádný život, je členkou asociace sdružující lidi s mozkovou obrnou a že sám soud uvedl, že je schopna normální komunikace i řádné péče o její byt. Dodala, že Centrum nijak neprokázalo potřebu, aby jí byla omezena svéprávnost, a navíc pouze znalec v oboru účetnictví by mohl řádně posoudit skutečnosti týkající se jejích dluhů. Toto odvolání bylo dne 26. ledna 2012 odmítnuto Bjelovarským zemským soudem, který se opět plně spoléhal na znalecký posudek znalců a uvedl konkrétně, kdy byla stěžovatelka hospitalizována a že dluhy stěžovatelky vznikaly již mnohem dříve před její hospitalizací. Stěžovatelka podala ústavní stížnost, kde zopakovala námitky uvedené v odvolacím řízení s tím, že není zřejmé, jaká práva a zájmy dalších osob může ohrožovat. Její stížnost byla odmítnuta Ústavním soudem dne 13. června 2012 (§ 1 – § 19).

PRÁVNÍ POSOUZENÍ

I. K tvrzenému porušení článku 8 Úmluvy

Stěžovatelka namítá, že způsobem, jakým bylo vedeno řízení o omezení její svéprávnosti, a i samotným výsledkem tohoto řízení došlo k porušení jejího práva na respektování soukromého života podle ustanovení článku 8 Úmluvy.

A. K přijatelnosti

Vláda namítala, že stěžovatelka nevyčerpala všechny vnitrostátní právní prostředky nápravy, když neiniciovala nové řízení, kterým by jí mohla být plně obnovena její svéprávnost, přičemž tuto možnost zákon o rodině umožňoval. Stěžovatelka však měla za to, že vyčerpala všechny dostupné vnitrostátní prostředky (§ 24 – § 25).

26. Soud připomíná, že podle článku 35 odst. 1 Úmluvy může Soud posuzovat stížnost až po vyčerpání všech vnitrostátních právních prostředků nápravy. Účelem článku 35 Úmluvy je poskytnout smluvním státům možnost jak předejít anebo urovnat údajné porušení Úmluvy ještě před tím, než jsou tato tvrzení předložena k posouzení Soudu (viz, například, *Mifsud proti Francii*, č. 57220/00, rozsudek velkého senátu, § 15, ESLP 2002-VIII). Povinnost vyčerpat vnitrostátní právní prostředky nápravy vyžaduje, aby stěžovatelé využili běžné prostředky nápravy, které jsou účinné, dostatečné a dostupné, a to před podáním stížnosti podle Úmluvy. Aby byl prostředek nápravy účinný, musí být schopen přímo napravit namítaný stav věci (viz *Balogh proti Maďarsku*, č. 47940/99, rozsudek ze dne 20. července 2004, § 30).

27. Soud konstatuje, že projednávaná věc se týká stížnosti, kdy stěžovatelka namítala způsob, jakým bylo vedeno řízení, ve které jí byla částečně omezena svéprávnost, a také samotný výsledek tohoto řízení. Podle názoru Soudu měly být tyto otázky řádně posouzeny v průběhu samotných soudních řízení. V průběhu vnitrostátního řízení stěžovatelka neúspěšně vznesla tyto otázky ve svém odvolání i v ústavní stížnosti.

28. Soud se domnívá, že pravidlo o vyčerpání vnitrostátních právních prostředků nápravy se týká pouze prostředků, které se vztahují k namítaným porušením (viz *De Jong, Baljet a Van den Brink proti Nizozemsku*, rozsudek ze dne 22. května 1984, § 39, řada A, č. 77) s tím, že využitím těchto dostupných vnitrostátních právních prostředků nápravy, týkajících se jejích námitek v průběhu příslušného vnitrostátního řízení, stěžovatelka vyčerpala všechny vnitrostátní opravné prostředky tak, jak to požaduje článek 35 odst. 1 Úmluvy (viz *Golubović proti Chorvatsku*, č. 43947/10, rozsudek ze dne 27. listopadu, § 41).

29. Za těchto okolností má Soud za to, že námitka vlády musí být zamítnuta. Soud dále konstatuje, že stížnost stěžovatelky není zjevně neopodstatněná ve smyslu článku 35 odst. 3 písm. a) Úmluvy a není nepřijatelná ani z jiných důvodů. Musí tedy být prohlášena za přijatelnou.

B. K odůvodněnosti

1. Podání stran

(a) podání stěžovatelky

30. Stěžovatelka tvrdila, že v řízení před vnitrostátními soudy nebyly prokázány všechny relevantní okolnosti týkající se jejího osobního stavu a že byla

omezena ve svéprávnosti bez dostatečného zdůvodnění. Zdůraznila, že soud ve svém rozhodnutí spoléhal výlučně na psychiatrický posudek, který byl vypracován dvěma psychiatry, z nichž jeden s ní vedl pohovor třicet minut, zatímco druhý se s ní ani nikdy setkal. Kromě toho, že psychiatři nemohli vědět, jakým způsobem vynakládá peněžní prostředky a jak disponuje se svým majetkem. Dále stěžovatelka zopakovala námitky uvedené v jejím odvolání (viz výše).

(b) podání vlády

31. Vláda připustila, že rozhodnutím soudu, kterým byla stěžovatelka částečně omezena ve svéprávnosti, dosahuje povahy zásahu do práva na respektování soukromého života podle článku 8 Úmluvy. Nicméně je toho názoru, že takový zásah byl založen zákonem, když sleduje legitimní cíl a byl vzhledem k tomuto cíli přiměřený. Právním základem pro tento zásah bylo ustanovení § 159 zákona o rodině. Posuzované rozhodnutí bylo vydáno za účelem ochrany stěžovatelky, když bylo zjištěno, že není schopna postarat se o vlastní práva a zájmy, pokud jde o nakládání s jejím majetkem a rozhodování o způsobu její léčby. Stěžovatelka měla dluhy ve výši zhruba 40 000 HRK, zatímco její měsíční důchod byl ve výši asi 3950 HRK.

32. Stěžovatelka měla možnost vyjádřit své názory v průběhu řízení a všechna její procesní práva byla dodržena. Ze skutkových okolností případu vyplývá, že stěžovatelka nebyla schopna platit poplatky, což vedlo k tomu, že jí byla následně odpojena elektřina a voda v bytě. Také jí hrozilo, že bude soudně vystěhována z bytu, když nebyla schopna platit měsíční splátky za koupi bytu.

33. Psychiatrická zpráva byla vypracována na základě lékařských záznamů stěžovatelky, které ukázaly, že trpí různými nemocemi již od narození, když byla léčena i z důvodu krvácení do mozku a meningoencefalitidy. Během rozhovoru s psychiatrem stěžovatelka nesprávně uvedla, že právě psychiatr ji operoval, že její dluhy se týkaly nákladů na její hospitalizaci (zatímco ve skutečnosti se její zdravotní pojištění vztahuje na všechny výdaje za její zdravotní péči) a že byla operována v roce 2002 (přičemž operace byla ve skutečnosti vykonána v roce 2008).

(c) podání třetí strany

34. Organizace „PERSON, Project and Mental Health Europe“, spoléhající se na judikaturu Soudu, zprávy komisaře Rady Evropy pro lidská práva a Úmluvu OSN o právech osob se zdravotním postižením, se vyjádřila tak, že zbavení svéprávnosti je neoprávněným zásahem do soukromého života člověka a že orgány by měly v první řadě zvážit méně drastická opatření. Zbavení svéprávnosti bylo

identifikováno Komisařem pro lidská práva jako opatření, podobající se nedobrovolnému umístění do ústavní péče, což mělo v projednávané věci zásadní význam, neboť stěžovatelka byla vlastně zbavena práva se samostatně rozhodovat o způsobu její léčby. Úmluva OSN o právech osob se zdravotním postižením by měla být chápána tak, že požaduje, aby státy namísto rozhodování o těchto osobách spíše podpořili samotné rozhodování osob v rámci jejich svéprávnosti. Dále tato organizace kritizovala rozhodnutí, jež zbavují osoby jejich svéprávnosti výlučně na základě znaleckého posudku s tím, že takový postup umožňuje značnou libovůli.

2. Hodnocení soudu

(a) obecné zásady

35. Soud připomíná, že zbavení svéprávnosti může představovat zásah do soukromého života dotčeného (viz *Shukaturov proti Rusku*, č. 44009/05, § 83, ESLP 2008; *Lashin proti Rusku*, č. 33117/02, rozsudek ze dne 22. ledna 2013, § 77). Tak tomu může být i za situace, když je člověk omezen ve své svéprávnosti pouze částečně (srov. *Berková proti Slovensku*, č. 67149/01, rozsudek ze dne 24. března 2009, § 164; *Salontaji-Drobnjak proti Srbsku*, č. 36500/05, rozsudek ze dne 13. října 2009, § 144).

36. Soud dále zdůrazňuje, že ačkoli článek 8 Úmluvy neobsahuje žádné výslovné procesní požadavky, tak „rozhodovací proces týkající se zásahu musí být spravedlivý a musí řádně dodržovat zájmy zaručené článkem 8 Úmluvy“ (viz *Görgülü proti Německu*, č. 74969/01, rozsudek ze dne 26. února 2004, § 52). Soud musí zvážit, zda ve světle případu jako celku důvody předložené k provedení přijatých opatření byly „relevantní a dostatečné“ a zda rozhodovací proces zajistil patřičný respekt k právům stěžovatelky podle článku 8 Úmluvy. Je přitom mít třeba na paměti, že vnitrostátní orgány mají výhodu přímého kontaktu se všemi dotčenými osobami. Z těchto úvah vyplývá, že úkolem Soudu není nahrazovat vnitrostátní orgány při výkonu jejich povinností, pokud jde o zbavení svéprávnosti, ale spíše přezkoumat ve světle Úmluvy, zda rozhodnutí přijatá těmito orgány byla vydána v souladu s jejich soudním uvážením (viz, *mutatis mutandis*, *TP a KM proti Spojenému království*, č. 28945/95, rozsudek velkého senátu, § 71, ESLP 2001-V; *Sahin proti Německu*, č. 30943/96, rozsudek velkého senátu, § 64, ESLP 2003-VIII.; *Sommerfeld proti Německu*, č. 31871/96, rozsudek velkého senátu, § 62, ESLP 2003-VIII (výňatky); *Görgülü*, viz výše, § 41; *Wildgruber proti Německu* (roz.), č. 32817/02, 16. října 2006).

37. Prostor pro uvážení přiznaný příslušným vnitrostátním orgánům se bude lišit v závislosti na povaze problematiky a významu posuzovaných zájmů. Roz-

sah prostoru pro uvážení, jenž náleží státu, tedy závisí na kvalitě rozhodovacího procesu. V případě, že rozhodovací proces vykazoval v určitém ohledu vážné nedostatky, tak závěry vnitrostátních orgánů jsou více otevřené kritice (viz, *mutatis mutandis*, *Sahin proti Německu*, č. 30943/96, rozsudek ze dne 11. října 2001, § 46 a násl.; *Salontaji-Drobnjak proti Srbsku*, viz výše, § 143). V této souvislosti Soud zdůrazňuje, že striktní kontrola je vyžadována, pokud se jedná o opatření, které má negativní vliv na osobní autonomii jednotlivce, což je i omezení svéprávnosti v projednávané věci.

(b) uplatnění těchto principů v projednávané věci

38. Přeneseno na konkrétní okolnosti projednávaného případu, Soud konstatuje, že vnitrostátní soudy částečně omezily stěžovatelku ve svéprávnosti, když jí zakázaly nakládat s jejími penězi, jiným majetkem a současně jí zbavily možnosti samostatně rozhodovat o způsobu její léčby. Podle názoru Soudu, omezení svéprávnosti, byť jen částečné, je velmi závažné opatření, které by mělo být vyhrazeno pouze výjimečným okolnostem (viz, *mutatis mutandis*, *X a Y proti Chorvatsku*, č. 5193/09, rozsudek ze dne 3. listopadu 2011, § 91). Vzhledem k tomu, že takové opatření má závažné důsledky do soukromého života stěžovatelky, se Soud domnívá, že bylo nezbytné pečlivě přezkoumat všechny relevantní skutečnosti, kterými se soudy zabývaly, a bylo nezbytné zjistit, zda byly splněny požadavky článku 8 Úmluvy.

39. V tomto ohledu Soud rovněž připomíná, že řízení před soudy musí být v souladu s principem právního státu, který může být identifikován řádným výkonem spravedlnosti, a že by při neexistenci povinnosti soudů zdůvodňovat svá rozhodnutí práva zaručená Úmluvou byla pouze iluzorní a teoretická. I bez povinnosti detailního zdůvodnění každého argumentu vzneseného před soudem se však předpokládá právo účastníka řízení na to, aby jeho stěžejní tvrzení byla pečlivě prozkoumána (viz, *mutatis mutandis*, *Ruiz Torija proti Španělsku*, rozsudek ze dne 9. prosince 1994, § 29, řada č. 303-A; *Hiro Balani proti Španělsku*, rozsudek ze dne 9. prosince 1994, § 27, řada č. 303-B; *Novoseletskiy proti Ukrajině*, č. 47148/99, § 111, ESLP 2005- II /výňatky/).

40. Soud připomíná, že rozhodnutí, kterým byla stěžovatelce částečně omezena svéprávnost, spoléhalo v převážné míře na znalecký posudek, vypracovaný dvěma psychiatry. Soud si je vědom významu lékařských posudků, týkajících se osob majících ať již fyzický hendikep či mentální poruchu, a ztotožňuje se s tím, že rozhodnutí založené na posouzení něčího zdraví musí být podloženo příslušnou zdravotní dokumentací. Nicméně, je to právě soudce, a nikoli lékař, který je povinen posoudit všechny relevantní skutečnosti o dotyčné osobě a jejích osob-

ních poměrech. Je úlohou soudce vést řízení tak, aby mohl rozhodnout, zda nepostačuje použít mírnější opatření. Pokud je v sázce důležitý zájem ze soukromého života jednotlivce, tak musí soudce pečlivě zvážit všechny relevantní skutečnosti, aby mohl posoudit přiměřenost opatření, které má být přijato. Nezbytné procesní záruky požadují, aby riziko libovůle bylo sníženo na minimum (viz *X a Y*, cit. výše, § 85).

41. Pokud jde o důvody uvedené vnitrostátními orgány pro částečné omezení svéprávnosti stěžovatelky, soud se spoléhal na dvě hlavní skutečnosti – na nemoc stěžovatelky a na tvrzení, že si způsobila značné dluhy, které ji dostaly do zranitelného postavení a mohly by vyústit do ztráty jejího bytu.

42. Pokud jde o zdravotní problémy stěžovatelky, je třeba uvést, že ze spisu nevyplývá, že by se stěžovatelka nestarala o své zdraví. Vnitrostátní soudy neuvedly v tomto ohledu žádné důkazy. Kromě toho, Městský soud se nikdy ani nepokusil vyslechnout jako svědka praktického lékaře stěžovatelky, kterého pravidelně navštěvovala.

43. Pokud jde o finanční situaci stěžovatelky, tak vnitrostátní orgány nezjistily všechny relevantní skutkové okolnosti případu tak, aby bylo možné objasnit okolnosti, za kterých vznikly stěžovatelce její dluhy. Městský soud se nikdy nepokoušel zjistit přesné období, ve kterém nebyly zaplaceny poplatky, ani nevyšlechl syna stěžovatelky, o kterém stěžovatelka tvrdila, že peníze utratil během její hospitalizace. Zatímco odvolací soud zmínil částku, které dosahují její dluhy, tak už ale neprokázal přesně, k jakému období se tyto dluhy přesně vztahují (viz § 18 výše). To znamená, že zásadní otázku, tj. zda je stěžovatelka za tyto dluhy sama odpovědná, již nechal bez odpovědi.

44. I když vnitrostátní orgány zjistily s požadovanou mírou jistoty, že zde existuje osoba, která má potíže s placením dluhů, tak by, byť jen částečné, omezení svéprávnosti mělo být až posledním opatřením, použitým poté, co vnitrostátní orgány došly k názoru, že jiné, méně přísné opatření by nebylo účelné, nebo až poté, co se méně přísné opatření neosvědčilo. Nicméně, v této věci není ani náznak, že by taková méně přísná opatření byla vůbec zvažována.

45. Co se týče zastoupení stěžovatelky v řízení před vnitrostátními soudy, tak Soud uvádí, že opatrovnící stěžovatelky byla jmenována zaměstnankyně Centra (viz § 10 výše). Vzhledem k tomu, že Centrum samo iniciovalo návrh na zahájení řízení o omezení svéprávnosti stěžovatelky, tak ji toto jmenování opatrovníkem dostalo do konfliktu mezi loajalitou k zaměstnavateli a výkonem řádného opatrovnictví ve věci stěžovatelky. V tomto případě vyjádřila opatrovní-

ce plný souhlas s návrhem na omezení svéprávnosti stěžovatelky a ani nenavrhl žádný jiný důkaz, které by se měly provést. Bez ohledu na skutečnost, že stěžovatelka byla zastoupena advokátem, kterého si sama hradila (viz § 10 výše), nemůže být odhlédnuto od toho, že vnitrostátní úprava neupravuje povinné právní zastoupení nezávislým advokátem, a to i přes závažnou povahu věci a možných následků takového řízení (viz *M. S. proti Chorvatsku*, č. 36337/10, rozsudek ze dne 25. dubna 2013, § 104). Krom toho Soud připomíná, že v případě mentálně postižených osob mají státy povinnost zajistit, že jim bude poskytnuto nezávislé zastoupení, umožňující jim, aby námitky vnesené před Soudem, mohly být co nejdříve prošetřeny před soudem nebo jiným nezávislým orgánem (viz, *Centre for Legal Resources on behalf of Valentin Câmpeanu proti Rumunsku*, č. 47848/08, rozsudek velkého senátu ze dne 17. července 2014, § 161).

(c) závěr

46. Soud proto shledal, že vnitrostátní soudy tím, že částečně omezily stěžovatelce svéprávnost, neprovedly řízení tak, aby bylo v souladu se zárukami podle článku 8 Úmluvy. Došlo tedy k porušení tohoto ustanovení.

II. K aplikaci článku 41 Úmluvy

Stěžovatelce byla přiznána náhrada nemajetkové újmy ve výši 7500 EUR a náhrada nákladů řízení ve výši 200 EUR (§ 52 – § 54).

VÝROK

Z těchto důvodů Soud jednomyslně

1. Prohlašuje stížnost za přijatelnou;
 2. Rozhoduje, že došlo k porušení článku 8 Úmluvy;
 3. Rozhoduje, že není třeba stížnost zkoumat podle článku 6 odst. 1 Úmluvy.
- (...)

(zpracovali Mgr. Magdalena Šedivá, LL.M, a JUDr. Lubomír Ptáček)

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
DRUHÁ SEKCE
28. října 2014
VĚC MATÚZ PROTI MAĎARSKU
(rozsudek ve věci Matúz proti Maďarsku, stížnost č. 73571/10)

Dotčený článek Úmluvy:

článek 10 odst. 1, článek 10 odst. 2

Odkazy na českou právní úpravu:

článek 10, článek 15 a článek 17 Listiny základních práv a svobod,
§ 83, § 132 – § 135 zákona č. 89/2012 Sb.

Klíčová slova:

Svoboda projevu – svoboda rozšiřovat informace – povinnosti a odpovědnosti – zásah – nezbytný v demokratické společnosti – zabránění úniku důvěrných informací, ochrana pověsti jiných, ochrana práv jiných, spravedlivé zadostiučinění

Svoboda projevu novináře a odboráře v jedné osobě kritizujícího cenzuru ve státní televizi ve vztahu k porušení klauzule mlčenlivosti v pracovní smlouvě

Autorský komentář:

Soud konstatoval porušení článku 10 Úmluvy ze strany Maďarska, jehož soudy nenašly spravedlivou rovnováhu mezi právem novináře a předsedy odborové organizace sdružující zaměstnance televizních společností na svobodu projevu a ochranou dobré pověsti státní televize, kterou veřejně kritizoval.

Rozsudek je zajímavý proto, že upřesňuje nastavení limitů loajality novinářů pracujících pro televizní společnosti a možností veřejné kritiky jejich zaměstnavatele v kontextu opatření, která může jejich zaměstnavatel posléze přijmout, aby vyvodil odpovědnost z porušení klauzule mlčenlivosti v pracovní smlouvě uzavřené s novinářem. Soud se ztotožnil se stěžovatelem, který měl jako předseda odborové organizace reprezentující další zaměstnance vysílacích společností právo a zároveň povinnost zveřejnit předmětné dokumenty a komentovat záležitosti veřejného zájmu, a to navzdory skutečnosti, že jeho pracovní smlouva obsahuje doložku mlčenlivosti. Uvedl, že s ohledem na roli novinářů ve společnosti a na jejich odpovědnost přispět a podpořit veřejnou diskusi pak nelze povinnost zachovávat mlčenlivost uplatňovat stejnou měrou na novináře jako na ostatní zaměstnance, jejichž pracovní poměr byl založen pracovní smlouvou uzavřenou dle obecného právního předpisu (zákoníku práce), a to právě s ohledem na specifickou povahu jejich role ve společnosti.

SKUTKOVÝ STAV

Stěžovatelem v Soudu předložené věci je pan Gábor Matúz, maďarský občan, který se narodil v roce 1963 a žije v obci Balassagyarmat v Maďarsku. Stěžovatel je novinář, který byl od února 2001 zaměstnán maďarskou státní televizí Magyar Televízió Zrt. Byl také předsedou odborů služeb veřejného vysílání sdružujících zaměstnance televizních společností. Jako editor pracoval na pravidelném kulturním programu Éjjeli menedék (dále jako „kulturní program“), kde vedl rozhovory s různými osobnostmi kulturního života. Na základě ustanovení pracovní smlouvy byl stěžovatel při výkonu své práce zavázán mlčenlivostí. Na základě ní tak nemohl poskytovat informace, které získal v souvislosti s výkonem práce, jejichž zveřejnění by mohlo způsobit újmu zaměstnavateli nebo jiným osobám. Porušení tohoto ustanovení smlouvy by automaticky vedlo k rozvázání pracovního poměru (§ 1 – § 6).

Poté, co ve společnosti došlo ke změně na pozici kulturního ředitele, se stěžovatel okamžitě spojil s generálním ředitelem televizní společnosti, neboť si všiml, že nový kulturní ředitel omezil a zkrátil obsah kulturního programu, což stěžovatel vnímal jako nepřipustnou cenzuru. Jeho stížnost však zůstala bez odezvy. Dne 6. června 2003 napsal šéfredaktor kulturního programu Radě státní televize dopis, v kterém mimo uvedl, že jmenováním nového kulturního ředitele došlo k cenzuře určitých částí kulturního programu. Dne 19. června se článek objevil v on-line deníku Hungarian daily společně s vyjádřením maďarských odborů sdružujících novináře publikující on line, která vyzývala Radu k ukončení cenzury v televizní společnosti (§ 8).

V roce 2004 publikoval stěžovatel knihu s názvem „Az antifasiszta és a hungarista – Titkok a Magyar Televízióból” (Antifašista a hungarista – tajemství maďarské televize), v které každá kapitola knihy obsahovala úryvky z rozhovorů natočených v roce 2003, které nebyly nakonec odvysílány v kulturním programu, a to zejména na základě pokynů předmětného kulturního ředitele. Vedle těchto úryvků obsahovala kniha také výměny dopisů uvnitř společnosti mezi kulturním ředitelem a šéfredaktorem programu. Kapitoly také obsahovaly krátké shrnutí událostí, kde stěžovatel vyjadřoval svůj názor k uvedeným tématům. Předmluva knihy uváděla, že obsahuje důkazy cenzury, ke které ve státní televizi dochází. Vybízela čtenáře k tomu, aby si sami učinili svůj názor na to, zda kulturní ředitel vykonává svoji funkci zákonným způsobem či zda jeho jednání znamená zásah do práva na svobodu projevu (§ 9).

Dne 11. listopadu 2004 televizní společnost s okamžitou účinností ukončila pracovní poměr se stěžovatelem a s šéfredaktorem programu s odůvodněním, že vydáním předmětné knihy došlo k porušení doložky mlčenlivosti uvedené v pracovní smlouvě. Stěžovatel následně ukončení pracovního poměru napadl u soudu s tím, že dopisy obsahující komunikaci mezi kulturním ředitelem a šéfredaktorem

programu získal z titulu své pozice šéfa odborového svazu proto, aby podnikl kroky proti namítané cenzuře, a že z uvedeného důvodu také publikoval předmětnou knihu. V dubnu 2008 však budapeštský pracovní soud stěžovatelovu žalobu odmítnul s tím, že tento porušil článek 10 smlouvy a publikoval informace bez předchozího souhlasu zaměstnavatele. Soud také uvedl, že skutečnost, že stěžovatel je zároveň šéfem odborové organizace, ho nevyjímá z povinnosti zachovávat mlčenlivost (§ 10 – § 12).

Ve svém odvolání proti uvedenému rozsudku stěžovatel uvedl, že uveřejnění předmětné knihy nezpůsobilo jeho bývalému zaměstnavateli ani jiným osobám žádnou újmu. Poukázal na to, že z pozice šéfa odborového svazu považoval za potřebné poukázat na cenzuru ve společnosti a že podmínky pro výpověď podle předmětného ustanovení pracovní smlouvy nebyly naplněny. V únoru 2009 krajský soud potvrdil rozhodnutí soudu prvního stupně s tím, že uveřejnění knihy mohlo mít negativní vliv na pověst televizní společnosti. Krajský soud také konstatoval, že výpověď neznamenala zneužití práva ze strany zaměstnavatele, neboť zaměstnanec ve své pracovní smlouvě dobrovolně souhlasil s omezením svého práva na svobodu projevu (§ 13 – § 14).

Nejvyšší soud rozhodoval o mimořádném opravném prostředku stěžovatele v květnu 2010. Ve vztahu k svobodě projevu uvedl, že stěžovatel porušil pracovní smlouvu, když publikoval interní dokumenty svého zaměstnavatele. Soud se vůbec nezabýval otázkou, zda právo na svobodu projevu stěžovatele mohlo ospravedlnit porušení pracovní smlouvy. Rozhodnutí Nejvyššího soudu bylo doručeno stěžovateli 13. července 2010 (§ 15 – § 16).

Stěžovatel namítá, že ukončení pracovního poměru s televizní společností z důvodu publikování předmětné knihy, která obsahovala interní dokumenty zaměstnavatele, vedlo k porušení jeho práva na svobodu projevu, zejména jeho práva rozšiřovat informace a názory třetím stranám (odst. 18).

PRÁVNÍ POSOUZENÍ

I. K tvrzenému porušení čl. 10 Úmluvy

18. Stěžovatel tvrdí, že ukončení pracovního poměru s televizní společností z důvodu publikování předmětné knihy, která obsahovala interní dokumenty zaměstnavatele, vedlo k porušení jeho práva na svobodu projevu, zejména jeho práva rozšiřovat informace a názory třetím stranám. Vychází z článku 10 Úmluvy, která stanoví:

„1. Každý má právo na svobodu projevu. Toto právo zahrnuje svobodu zastávat názory a přijímat a rozšiřovat informace nebo myšlenky bez zasahování státních orgánů a bez ohledu na hranice. Tento článek nebrání státům, aby vyžadovaly udělování povolení rozhlasovým, televizním nebo filmovým společností.

2. Výkon těchto svobod, protože zahrnuje i povinnosti a odpovědnost, může podléhat takovým formalitám, podmínkám, omezením nebo sankcím, které stanoví zákon a které jsou nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, územní celistvosti nebo veřejné bezpečnosti, ochrany pořádku a předcházení zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky, ochrany pověsti nebo práv jiných, zabránění úniku důvěrných informací nebo zachování autority a nestrannosti soudní moci.“

A. K přípustnosti

20. Soud poznamenává, že stížnost není zjevně neopodstatněná ve smyslu článku 35 odst. 3 písm. a) Úmluvy. Uvádí, že také není z jiného důvodu nepřijatelná. Musí být tedy prohlášena za přijatelnou.

B. K odůvodněnosti

Vyjádření stran

20. Stěžovatel uvedl, že jeho právo na svobodu projevu bylo porušeno tím, že z důvodu publikace knihy s ním zaměstnavatel ukončil pracovní poměr. Jako novinář a předseda odborové organizace poskytovatele veřejného televizního vysílání měl právo a závazek informovat veřejnost o tvrzené cenzuře v televizní společnosti.

Stěžovatel zdůraznil, že pravdivost tvrzení v knize uvedených nebyla nikdy zpochybněna a že jednal v dobré víře a v souladu s etickými zásadami pro své povolání.

21. Dále uvádí, že vnitrostátní soudy, které se zabývaly zákonností ukončení jeho pracovního poměru, vůbec neposuzovaly jeho práva zaručená Úmluvou. Upozornil na skutečnost, že tyto soudy formálně přijaly závěr, že svoboda projevu může být v pracovněprávních vztazích zákonně omezena, a to bez ohledu na povahu a okolnosti případu.

22. Vláda uvedla, že stěžovatel byl jako zaměstnanec státní televize vázán svojí pracovní smlouvou a zejména povinností mlčenlivosti. Skutečnost, že byl předsedou odborového svazu, ho nevyjímala z povinnosti dodržovat závazky plynoucí z pracovní smlouvy. Tím, že stěžovatel publikoval předmětnou knihu, aniž by si dopředu nechal uveřejnění důvěrných informací autorizovat, porušil svoje povinnosti, což vedlo k oprávněně podané výpovědi.

23. Vláda dále uvedla, že stěžovatel publikoval tvrzení a korespondenci osob, které označil jménem. Jakékoli zveřejnění osobních údajů by nutně podle

vlády vyžadovalo předchozí souhlas dotčených osob, který si však stěžovatel neopatřil.

24. Vláda také tvrdila, že k zásahu do svobody projevu stěžovatele nedošlo, neboť jeho kniha popisující údajnou cenzuru u státní televize byla publikována a její obsah se stal každému dostupným. Stěžovatel se s tímto pohledem na věc neztotožnil.

Hodnocení soudu

(a) Existence zásahu

25. Soud poznamenává, že rozhodnutí ukončit se stěžovatelem pracovní poměr, bylo ze strany televizní společnosti podníceno publikováním jeho knihy, aniž by došlo k podrobnému zjištění jeho odborných schopností. Opatření, které je namítáno, se vztahuje k výkonu svobody projevu (*Wille proti Lichtenštejnsku*, č. 28396/95, § 50; *Kudeshkina proti Rusku*, č. 29492/05, rozsudek ze dne 26. února 2009).

26. Soud připomíná, že ochrana poskytovaná článkem 10 Úmluvy se týká obecně i vztahů na pracovišti. Poznamenává, že stěžovatel vykonával práci u televizní společnosti vlastněné státem a na jeho pracovní poměr se tak uplatní zákoník práce.

V této souvislosti Soud připomíná, že článek 10 Úmluvy se použije na pracovněprávní vztahy veřejnoprávní i soukromoprávní povahy. V určitých případech má navíc stát pozitivní závazek chránit právo na svobodu projevu i ve sféře vztahů mezi jednotlivci (*Fuentes Bobo proti Španělsku*, č. stížnosti 39293/98, rozsudek ze dne 29. února 2000, § 38).

27. Soud uvádí, že kárné opatření v podobě ukončení pracovního poměru stěžovatele za to, že vydal knihu obsahující důvěrné informace o svém zaměstnavateli, jak konstatovaly maďarské soudy, představuje zásah do výkonu práva chráněného článkem 10 Úmluvy.

28. Zásah do práv stěžovatele chráněných článkem 10 odst. 1 vede k porušení Úmluvy tehdy, pokud nesplňuje požadavky odstavce 2 stejného článku. Mělo by se tedy postavit najisto, zda zásah byl učiněn „na základě zákona“, zda sledoval jeden či více cílů uvedených v tomto odstavci a zda byl „nezbytný v demokratické společnosti“.

(b) Zda byl zásah učiněn „na základě zákona“

29. Soud uvádí, že mezi stranami není sporu o tom, že důvodem pro rozvázání pracovního poměru podle ustanovení článku 96(1) zákoníku práce bylo to, že stěžovatel porušil svoje povinnosti podle článku 10 pracovní smlouvy.

(c) Zda zásah sledoval legitimní cíl

30. Soud uznává, že legitimním cílem sledovaným namítaným opatřením bylo zabránění úniku důvěrných informací a „ochrana pověsti nebo práv jiných“ ve smyslu článku 10 odst. 2 Úmluvy.

(d) Zda byl zásah nezbytný v demokratické společnosti

(i) Zásady stanovené judikaturou Soudu

31. Hlavní otázkou, která musí být zjištěna, je, zda zásah byl „nezbytný v demokratické společnosti“. Základní zásady, které jsou jasně stanoveny judikaturou Soudu, mohou být shrnuty následovně (viz mezi jinými *Vogt proti Německu*, rozsudek ze dne 26. září 1995, § 52; *Hertel proti Švýcarsku*, rozsudek ze dne 25. srpna 1998, § 46; *Steel a Morris proti Spojenému království*, č. 68416/01, § 87):

a) Svoboda projevu je jedním ze základních pilířů demokratické společnosti a jedním ze základních podmínek pro její vývoj a pro seberealizaci každého jedince. S výhradou odstavce 2 článku 10 se vztahuje nejen na „informace“ nebo „myšlenky“, které jsou přijímány příznivě či jsou považovány za nepohoršující či nezajímavé, ale také na ty, které mohou urazit, šokovat nebo zneklidnit; takové jsou požadavky pluralismu, tolerance a svobodomyšlnosti, bez kterých „demokratická společnost“ neexistuje. Svoboda projevu, která je zakotvena v článku 10, má mnohá omezení, která musí být vykládána úzce, a nutnost jakékoli výjimky musí být přesvědčivě prokázána.

b) Přídavné jméno „nezbytný“ ve smyslu článku 10 odst. 2 předpokládá existenci „naléhavé společenské potřeby“. Smluvní státy mají určitý prostor pro uvážení, aby posoudily, zda taková potřeba existuje. Takové uvážení jde ruku v ruce s kontrolou ze strany Evropy, a to jak použitého právního předpisu, tak i rozhodnutí, která je aplikovala, a to i ta, která byla učiněna nezávislými soudy. Soud je tedy oprávněn, aby učinil konečné rozhodnutí o tom, zda „omezení“ je slučitelné se svobodou projevu chráněnou článkem 10.

c) Úkolem Soudu při výkonu jeho kontrolní pravomoci není to, aby nahrazoval činnost příslušných národních orgánů, ale spíše aby podle článku 10 přezkoumal rozhodnutí, která byla vydána na základě jejich pravomocí. To neznamená, že dohled Soudu je omezen pouze na zjištění, zda žalovaný stát ve svých rozhodnutích nakládá se svým volným uvážením rozumně, opatrně a s dobrou vírou; Soud

musí prozkoumat namítaný zásah ve světle projednávané věci jako celku a zjistit, zda je „přiměřený vzhledem ke sledovanému legitimnímu cíli“ a zda důvody, které vnitrostátní orgány poskytly pro jeho ospravedlnění, jsou „relevantní a dostatečné“. Přitom se musí přesvědčit, že vnitrostátní orgány použily zásady, které jsou v souladu s principy zakotvenými v článku 10, a také, že jejich rozhodnutí byla učiněna na základě přijatelného posouzení relevantních skutečností.

32. Soud rovněž poznamenává, že v projednávané věci existuje určitá podobnost s věcmi *Fuentes Bobo* (cit. výše) a *Wojtas-Kaleta proti Polsku* (č. 20436/02, rozsudek ze dne 16. července 2009), v nichž Soud konstatoval porušení článku 10. Šlo o případ novinářů, kteří veřejně kritizovali veřejné televizní vysílání. Stejně tak jde v projednávaném případě o stěžovatele, novináře, který napsal knihu, ve které kritizuje chování svých nadřízených a zaměstnavatele. Tato stížnost tak vyvolává otázku, jak by měly být nastaveny limity loajality novinářů pracujících pro tyto společnosti a jaká omezení jim mohou být v důsledku toho uložena ve veřejné debatě. V této souvislosti si je Soud vědom toho, že zaměstnanci mají vůči svému zaměstnavateli povinnost loajality, zdrženlivosti a diskrece (viz *Vogt proti Německu*, rozsudek ze dne 26. září 1995, § 53; *Ahmed a ostatní proti Spojenému království*, rozsudek ze dne 2. září 1998, § 55). Opatření, kterým byl stěžovatel propuštěn ze zaměstnání, tak není jako takové neslučitelné s požadavky článku 10 Úmluvy.

33. Podle Soudu je postavení stěžovatele v projednávané věci, tedy skutečnost, že byl jako novinář zaměstnán u státní televizní společnosti na základě pracovní smlouvy uzavřené podle předpisů obecného pracovního práva, možné odlišit od situace zaměstnance ve veřejném sektoru, který dává správně najevo protiprávní jednání nebo pochybení na pracovišti v situaci, kdy dotýčný zaměstnanec nebo úředník je jedinou osobou nebo pouhou částí malé skupiny osob, která ví, k čemu na pracovišti dochází, a tudíž je v nejlepší pozici, aby ve veřejném zájmu jednal tak, že upozorní zaměstnavatele nebo širokou veřejnost (viz *Marchenko proti Ukrajině*, č. stížnosti 4063/04, § 46, rozsudek ze dne 19. února 2009; *Heinisch proti Německu*, č. stížnosti 28274/08, § 63 – 64; *Bucur a Toma proti Rumunsku*, č. stížnosti 40238/02, rozsudek ze dne 8. ledna 2013, § 93). Není však nutné rozhodovat o tom, zda stěžovatel, zaměstnanec státní televizní společnosti, která hraje zásadní roli ve společenském životě, spadá z pohledu článku 10 do stejné kategorie jako státní zaměstnanci. Je tomu tak proto, že veřejný zájem na transparentní redakci programů státní televize v každém případě vyžaduje vnitrostátní kontrolu proporcionality napadeného opatření.

34. Tam, kde je právo na svobodu projevu osoby vázáné profesní mlčenlivostí vyváženě postaveno proti právu zaměstnavatele řídit své zaměstnance, stanoví judi-

katura Soudu následující příslušná kritéria (viz *Guja proti Moldavsku*, č. 14277/04, § 74 – 78): (a) na zveřejnění informace je veřejný zájem; (b) pravost zveřejňovaných informací; (c) újma, pokud existuje, vzniklá na straně orgánu jako důsledek zveřejnění; (d) pohnutka, která vedla k jednání zaměstnance; (e) zda s ohledem na povinnost mlčenlivosti zaměstnance vůči zaměstnavateli byla informace zveřejněna jako poslední a krajní možnost, ke které bylo přistoupeno poté, co byla věc předána nadřízenému nebo jinému příslušnému orgánu; (f) přísnost uložené sankce.

35. S cílem posoudit odůvodněnost napadeného opatření, je třeba ještě vzít v úvahu, že při posuzování přiměřenosti zásahu do svobody projevu zaručeného článkem 10 je třeba posuzovat spravedlnost soudního řízení a poskytnuté procesní záruky (viz, *mutatis mutandis*, *Steel a Morris*, cit. výše, § 95). Neexistence účinného soudního přezkumu napadeného opatření může také vést k porušení článku 10 (viz *Saygılı a Seyman proti Turecku*, č. 51041/99, rozsudek ze dne 27. června 2006, § 24 – 25); *Lombardi Vallauri proti Itálii*, č. 39128/05, rozsudek ze dne 20. října 2009, § 45 – 56). Pokud odůvodnění vnitrostátního soudu dostatečným způsobem nezohledňuje obecné zásady Soudu vyplývající z článku 10 Úmluvy, bude míra prostoru pro uvážení, kterou disponuje vnitrostátní orgán, značně užší. Ostatně jak již Soud dříve rozhodl v souvislosti s článkem 10, „je v tomto ohledu zvláště důležitá kvalita ... soudního přezkumu nezbytnosti tohoto opatření, včetně provozování příslušného prostoru pro uvážení“ (viz *Animal Defenders International proti Spojenému Království*, č. 48876/08, § 108).

(ii) Použití výše uvedených zásad v projednávané věci

36. Stěžovatel ve své knize uvedl, že změny, které kulturní ředitel televizní společnosti navrhnul, neodpovídaly principům svobodné práce novináře. Vyjádřil názor, že změny a omezení týkající se kulturního programu vytvářeného stěžovatelem, které byly provedeny kulturním ředitelem, představují cenzuru. Kniha vybízela čtenáře, aby rozhodli, zda otištěné dokumenty vnímají jako důkazy cenzury či jako pokyny, které nadřízený dává svým kolegům.

37. Za daných okolností a s přihlédnutím k významu nezávislosti veřejnoprávního vysílání se Soud domnívá, že přestože kniha obsahuje informace o třetích osobách (viz v tomto ohledu navazující vládní podání v § 23), šlo zásadně o věc veřejného zájmu. V této souvislosti je třeba poznamenat, že ve spise nejsou žádné informace o tom, že by se jakákoli třetí strana kvůli vydané knize něčeho domáhala či podávala stížnost.

38. Soud poznamenává, že stěžovatel ve svém podání uvádí, že jako novinář a předseda odborové organizace měl právo a zároveň povinnost zveřejnit

předmětné dokumenty a komentovat záležitosti veřejného zájmu, a to navzdory skutečnosti, že jeho pracovní smlouva obsahuje doložku mlčenlivosti.

39. Soud je toho názoru, že pro účely posouzení zásahu jako nezbytného v demokratické společnosti, musí být vzato v úvahu jak profesní, tak i odborové zapojení stěžovatele. Soud uvedl, že s ohledem na roli novinářů ve společnosti a na jejich odpovědnost přispět a podpořit veřejnou diskusi, nelze říci, že se povinnost zachovávat mlčenlivost a zdrženlivost uplatní stejnou měrou i vůči novinářům, a to s ohledem na povahu jejich práce spočívající v rozšiřování informací a názorů. Kromě uvedeného Soud zdůraznil, že v konkrétním kontextu případu stěžovatele musí být jeho povinnosti loajality a zdrženlivosti váženy v poměru k veřejnému charakteru televizní společnosti, pro kterou pracoval (viz *Wojtas-Kaleta*, cit. výše, § 45 – 47).

40. Vzhledem k přítomnosti těchto prvků v situaci stěžovatele se Soud domnívá, že vnitrostátní orgány měly věnovat zvláštní pozornost prvku veřejného zájmu, který jeho jednání doprovázel.

41. Ve vztahu ke kritériu přesnosti nebylo ani zaměstnavatelem ani později soudy tvrzeno, že by stěžovatelem publikované dokumenty nebyly pravé, či že by byly zkreslené nebo že by uvedené komentáře postrádaly věcný základ. Některá z jeho prohlášení lze považovat za hodnotové soudy, jejichž pravdivost není jednoduše ovlivnitelná (viz, například, *Lingens proti Rakousku*, rozsudek ze dne 8. července 1986, § 46).

42. Pokud jde o otázku, zda zveřejnění mohlo způsobit škodu, si je vědom rozsudku Krajského soudu, který odkazuje na potenciální škody na pověsti televizní společnosti, které kniha mohla způsobit (viz § 14 výše).

43. Otázkou nicméně zůstává, zda bylo třeba zabránit zveřejnění informací, které byly již veřejnosti k dispozici (viz *Weber proti Švýcarsku*, rozsudek ze dne 22 května 1990, § 51; *Vereniging Weekblad Bluf! proti Nizozemí*, rozsudek ze dne 9. února 1995, § 41) a možná již byly známy velkému množství lidí. Soud uvádí, že již dne 9. června 2003, před zveřejněním knihy stěžovatele, se v on-line deníku objevily informace o údajné cenzuře (viz § 8 výše). Ačkoli tak bylo zveřejnění dokumentů v předmětné knize porušením mlčenlivosti – tedy prvku, s kterým počítá pojem „povinnosti a odpovědnosti“ ve smyslu odstavce 2 článku 10 Úmluvy – jejich podstata již byla obecně přístupná prostřednictvím on-line deníku a byla tak mnoha lidem známa.

44. Co se týká pohnutek pro zveřejnění napadených dokumentů, stěžovatel uvádí, že jednal v dobré víře s cílem upoutat pozornost veřejnosti k cenzuře ve

státní televizi. Pro vládu nebyl jeho postup nic víc než úmyslným porušením pracovních povinností.

45. Jednání, které by bylo motivováno osobní křivdou nebo osobním nepřátelstvím či očekáváním osobních výhod včetně výhod majetkových, by neospravedlnilo tak silnou úroveň ochrany (viz *Kudeshkina*, cit. výše, § 95).

46. V projednávaném případě Soud konstatuje, že pohnutky stěžovatele nebyly vnitrostátními soudy předmětem zkoumání. Nebylo ani namítáno, že by stěžovatel zveřejnil důvěrné dokumenty z jiného důvodu, než proto, aby podpořil svá tvrzení o cenzuře. Nebyl zde žádný náznak jakéhokoli neopodstatněného osobního útoku.

47. Z pohledu Soudu bylo stěžovatelovo rozhodnutí zveřejnit předmětné informace a dokumenty založeno na zkušenosti, že ani jeho stížnost řediteli televizní společnosti, ani dopis šéfredaktora Radě nevedly k žádné reakci (viz § 7 a 8 výše). Soud se tak spokojil s konstatováním, že k vydání knihy došlo teprve poté, až stěžovatel věděl, že se nepodaří napravit zásah do jeho novinářské práce v rámci samotné televizní společnosti – a chtěl k tomu využít jakýkoli alternativní účinný prostředek.

48. Soud také konstatuje, že stěžovateli byla uložena poměrně přísná sankce, zejména došlo s okamžitou účinností k ukončení jeho pracovního poměru.

49. Konečně pokud jde o způsob, jakým byla věc stěžovatele přezkoumána, vnitrostátní soudy nazvaly, že pouhá skutečnost, že stěžovatel knihu uveřejnil, byla dostačující k závěru, že jednal ke škodě svého zaměstnavatele. Nevěnovaly tak žádnou pozornost argumentaci stěžovatele, že tento vykonával svoji svobodu projevu ve veřejném zájmu, a omezily svoji analýzu na závěr, že tento porušil své smluvní závazky. Nejvyšší soud navíc výslovně uvedl, že předmět sporu se omezuje pouze na pracovněprávní spor, který se nedotýká základních práv stěžovatele (viz § 16 výše). V důsledku uvedeného soudy nezkoumaly, zda a jak téma stěžovatelovy knihy a souvislosti jejího zveřejnění mohly ovlivnit přípustný rozsah omezení jeho svobody projevu, a to i přesto, že takový přístup by byl v zásadě v souladu s Úmluvou (viz *Sokołowski proti Polsku*, č. 75955/01, rozsudek ze dne 29. března 2005, § 47; *Ungváry a Irodalom Kft. proti Maďarsku*, č. 64520/10, rozsudek ze dne 3. prosince 2013, § 57).

50. Soud si je vědom významu práva na svobodu projevu ve věcech obecného zájmu, profesionálních povinností a odpovědností stěžovatele jako novináře na jedné straně, a povinností a odpovědností zaměstnanců vůči svým zaměstna-

vatelům na straně druhé, zvážil protichůdné zájmy v projednávané věci a dospěl k závěru, že zásah do práva stěžovatele na svobodu projevu není „nezbytný v demokratické společnosti“.

51. Došlo tedy k porušení článku 10 Úmluvy.

II. K aplikaci článku 41 Úmluvy

52. Článek 41 Úmluvy stanoví:

„Jestliže Soud prohlásí, že byla porušena Úmluva nebo její protokoly, a jestliže vnitrostátní právo zúčastněné Vysoké smluvní strany umožňuje jen částečné odstranění důsledků tohoto porušení, Soud přizná v případě potřeby poškozené straně spravedlivé zadostiučinění.“

A. Újma

53. Stěžovatel požaduje 32 250 EUR z titulu náhrady majetkové újmy, kterou utrpěl. Tato částka představuje náhradu za ztrátu mzdy, která by mu byla přiznána v případě jeho úspěchu v řízení před vnitrostátním soudem.

Také požaduje 10 000 EUR z titulu náhrady nemajetkové újmy.

54. Vláda tyto požadavky odmítla.

55. Soud uvádí, že následkem propuštění stěžovatel musel utrpět majetkovou a nemajetkovou újmu. Na základě principu ekvity Soud přisoudil stěžovateli částku ve výši 5000 EUR z obou uvedených titulů.

B. Náklady

56. Stěžovatel dále požaduje 1440 EUR z titulu náhrady výdajů vynaložených v rámci řízení u vnitrostátních soudů (...).

VÝROK

Z těchto důvodů Soud jednomyslně

1. Prohlašuje stížnost za přijatelnou;
2. Rozhoduje, že došlo k porušení článku 10 Úmluvy;
3. Rozhoduje,

a) že žalovaný stát má zaplatit stěžovateli ve lhůtě tří měsíců ode dne, kdy rozsudek nabude právní moci podle článku 44 odst. 2 Úmluvy, následující částky, které budou převedeny do měny žalovaného státu podle kursu platného ke dni zaplacení:

i) 5000 EUR (pět tisíc eur) a případnou částku daně, z titulu majetkové i nemajetkové újmy dohromady;

ii) 1440 EUR (jeden tisíc čtyři sta čtyřicet eur) a případnou částku daně, z titulu náhrady nákladů řízení;

(b) že po uplynutí výše uvedených tří měsíců budou z výše uvedené částky splatné prosté úroky v sazbě rovnající se marginální sazbě pro úvěry Evropské centrální banky, k níž budou přičteny tři procentní body.

4. Odmítá ve zbytku návrh na přiznání spravedlivého zadostiučinění.

(zpracovali JUDr. Lubomír Ptáček, Ph.D., a Mgr. Aleš Pavel)

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
PÁTÁ SEKCE
27. listopadu 2014
VĚC LUCKY DEV PROTI ŠVÉDSKU
(rozsudek ve věci Lucky Dev proti Švédsku, stížnost č. 7356/10)

Dotčený článek Úmluvy:
článek 4 Protokolu č. 7

Odkazy na českou právní úpravu:
článek 11 odst. 5 a článek 40 odst. 6 Listiny základních práv a svobod
§ 37b odst. 1 písm. c), § 63 odst. 3 zákona č. 337/1992 Sb., o správě daní
a poplatků (nahrazen k 1. 1. 2011 daňovým řádem),
§ 251 zákona č. 280/2009 Sb., daňový řád,

Klíčová slova:

Ne bis in idem – daňové řízení – daňové penále

Uložení daňového penále jako trestní odsouzení ve vztahu k zproštění obžaloby pro daňový trestný čin a odsouzení pro trestný čin za nedostatky ve vedení účetnictví z hlediska zásady *ne bis in idem*

Autorský komentář:

Rozhodnutí ESLP ve věci *Lucky Dew proti Švédsku* řeší zásadní otázky z hlediska překážky věci pravomocně rozhodnuté (*res judicata*), pokud bylo v daňovém řízení rozhodnuto o uložení daňového penále a následně bylo vedeno trestní řízení týkající se jednak trestného činu zkrácení daně a jednak účetního trestného činu (platí to i opačně). ESLP konstatoval, že uložení daňového penále obnáší „trestní obvinění“ a že řízení týkající se daňového penále mělo trestní povahu, a proto by následné odsouzení pro trestný čin zkrácení daně bylo v rozporu se zásadou *ne bis in idem*. Naproti tomu, pokud jde o stíhání stěžovatelky a odsouzení pro závažný trestný čin pro nedostatky ve vedení účetnictví, nevykazuje žádný rozpor s požadavky článku 4 Protokolu č. 7, neboť podání nesprávného materiálu o účetnictví finančnímu úřadu pro podporu tvrzení uvedených v daňovém přiznání a neschopnost stěžovatelky poskytnout finančnímu úřadu další důvěryhodnou dokumentaci, na níž by úřad mohl založit své posouzení, proto představuje důležité dodatečné skutečnosti v daňovém řízení, které nehrály žádnou roli v jejím odsouzení v trestním řízení za nedostatky ve vedení účetnictví, a proto za takových okolností byly dva trestné činy dostatečně odděleny. V těchto směrech ESLP odkázal na svou předchozí judikaturu ve věcech *Janosevic proti Švédsku* (č. 34619/97, rozhodnutí ze dne 23. července 2002, § 64 – 71); *Göktaş*

proti Francii (č. 33402/96, rozsudek ze dne 2. července 2002, § 48.), *Manasson proti Švédsku* (č. 41265/98, rozhodnutí ze dne 20. července 2004); *Carlberg proti Švédsku*, č. 9631/04, usnesení ze dne 27. ledna 2009, stížnost č. 9631/04, § 69 – 70).

Současně ESLP zdůraznil, že článek 4 Protokolu č. 7 neposkytuje ochranu proti překážce litispendence. Proto simultánní vedení daňového řízení určujícího udělení daňového penále a trestního řízení ve věci příslušného daňového trestného činu není v rozporu s článkem 4 Protokolu č. 7. Porušení tohoto ustanovení nicméně nastane, když jeden soubor řízení pokračuje poté, co bylo první řízení ukončeno vydáním konečného rozhodnutí (srov. *Franz Fischer proti Rakousku*, č. 37950/97, rozsudek z 29. května 2001, § 29). Toto konečné rozhodnutí vyžaduje, aby bylo druhé řízení zastaveno. Daňové řízení však nebylo zastaveno a daňové penále nebylo zrušeno poté, co došlo k ukončení trestního řízení, ale pokračovalo před správními soudy po dalších devět a půl měsíců až do 20. října 2009. Stěžovatelka byla proto stíhána pro čin, pro nějž již byla s konečnou platností zproštěna obžaloby. Z těchto důvodů došlo k porušení článku 4 Protokolu č. 7 k Úmluvě.

Toto rozhodnutí ESLP zřejmě povede ke změně judikatury českých soudů, kde ukládání daňového penále podle § 37b zákona o správě daní a poplatků ve znění účinném od 1. 1. 2007 (dnes § 251 odst. 1 daňového řádu) bylo doposud převážně kvalifikováno jako institut daňového práva, který nemá trestní povahu (srov. např. rozsudky Nejvyššího správního soudu ze dne 28. 4. 2011, č.j. 1 Afs 1/2011–82, ze dne 26. 10. 2011, č.j. 9 Afs 27/2011–68, ze dne 28. 3. 2014, č.j. 5 Afs 28/2013–36, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 2. 7. 2014, sp. zn. 5 Tdo 749/2014, nebo usnesení Ústavního soudu ze dne 15. 12. 2012, II. ÚS 3803/11), když soudy hodnotily daňové penále ukládané jednotlivci jako správní sankci spojenou s doměřením daně související s kontrolními mechanismy správce daně, tedy jako peněžitou sankci za nesprávné tvrzení daně, nikoliv jako trestní sankci (z opačného názoru vychází usnesení Nejvyššího správního soudu dne 2. 7. 2014, č.j. 4 Afs 210/2014–28, postupující věc rozšířenému senátu NSS). Navíc se při rozhodování podobných věcí bude třeba pečlivě zabývat možným porušením článku 4 Protokolu č. 7, neboť jeho porušení nastane vždy, když jedno řízení (zde daňové) pokračuje poté, co bylo první řízení (trestní) ukončeno vydáním konečného rozhodnutí (může tomu však být i opačně).

(Prof. JUDr. Pavel Šámal, Ph.D.)

SKUTKOVÝ STAV

Stěžovatelka, společně se svým manželem, provozovala dvě restaurace. Rozhodnutím ze dne 1. června 2004 finanční úřad konstatoval, že stěžovatelka

i s manželem měli každý přiznat polovinu příjmů a nákladů ze svého společného podnikání. Jelikož však stěžovatelka nepřiznala všechn svůj příjem, a navíc jej nepřiznala správným způsobem, finanční úřad prověřil její příjmy za rok 2002 a shledal ji povinnou zaplatit nepřiznané podnikatelské příjmy ve výši 764 945 švédských korun (přibližně 83 000 EUR /2,3 milionu CZK/), a také zvýšil její povinnost plátce DPH za rok 2002 o 379 365 SEK (přibližně 41 000 EUR /1,1 milionu CZK/). Konečně, jelikož informace, které stěžovatelka uvedla ve svém daňovém přiznání, nebyly správné a finanční úřad v rámci své diskreční pravomoci musel provést revizi s ohledem na chybné účetnictví stěžovatelky, vyměřil ji také daňové penále (skattetillägg) ve výši 40 % a 20 % ze zvýšené daně z příjmu a z DPH. Rozhodnutí finančního úřadu bylo později potvrzeno správními soudy (10. ledna 2007 a 29. října 2008), dne 20. října 2009 Nejvyšší správní soud odmítl stěžovatelčino dovolání (§ 6 – 9).

Proti stěžovatelce bylo v souvislosti s výše popsáním jednáním zahájeno v srpnu 2005 také trestní řízení. Okresní soud ve Stockholmu odsoudil stěžovatelku dne 16. prosince 2008 za závažný trestný čin za nedostatky ve vedení účetnictví (grovt bokföringsbrott) k podmíněnému trestu odnětí svobody a ke 160 hodinám veřejně prospěšných prací. Trestný čin se týkal toho samého účtovacího období – tedy roku 2002 – jako výše popsaná rozhodnutí daňových orgánů. Podle okresního soudu byly v účetnictví stěžovatelky a jejího manžela zásadní chyby a stěžovatelka i její manžel nepřiznali výrazné částky příjmů a DPH. Státní zástupce tvrdil, že stěžovatelka spáchala také závažný daňový trestný čin, soud byl nicméně názoru, že nelze vyloučit, že stěžovatelka nevěděla, že její daňové přiznání obsahovalo špatné informace, jelikož se ve vedení podnikání plně spoléhala na svého manžela a jejich účetního. Proti rozsudku okresního soudu ze dne 8. ledna 2009 se stěžovatelka neodvolala (§ 10 – 12).

V souladu se švédskou úpravou může být daňové penále uloženo daňovému poplatníkovi ve dvou případech: pokud v daňovém přiznání nebo jiném písemném sdělení uvede nesprávné informace potřebné k vyměření daně, nebo pokud se finanční úřad rozhodne, že na daňové přiznání nemůže spoléhat, jelikož daňový poplatník předložil natolik nedostatečné informace, že na jejich základě nelze výšku vyměřené daně určit, nebo pokud poplatník nepodal daňové přiznání, přesto, že jej podat měl. Trestní právo postihuje trestné činy pro úmyslné neposkytnutí všech informací, které může vést ke krácení daně, a trestné činy úmyslného nebo nedbalostního plnění účetnických povinností (§ 15 – 16).

Švédský Nejvyšší soud se v roce 2000 zabýval otázkou, zda může být osoba z hlediska požadavků Úmluvy o ochraně lidských práv odsouzená za daňový trestný čin v trestném řízení i poté, co jí bylo uloženo daňové penále v daňovém řízení, jelikož švédské vnitrostátní právo nepovažovalo daňové penále za trestní sankci a nevylučovalo tedy souběžné trestní stíhání a odsouzení za stejný čin. Dospěl přitom k závěru, že princip ne bis in idem zakotvený v článku 4 Protokolu

č. 7 vyžaduje, aby odsouzení nebo zproštění obžaloby bylo vyneseno v trestním řízení, proto nebrání trestnímu řízení proti osobě ve spojitosti s jednáním, za nějž bylo uloženo penále (§ 17 – 18).

Po změně judikatury Evropského soudu pro lidská práva, kterou přinesl rozsudek ve věci *Sergey Zolothukin proti Rusku* (č. 14939/03, rozsudek velkého senátu ze dne 10. února 2009), se Nejvyšší soud i Nejvyšší správní soud opětovně zabývaly souladem vnitrostátní úpravy a zásady *ne bis in idem* zakotvené v čl. 4 Protokolu č. 7. Nejvyšší soud v březnu 2010 shledal, že lze vyloučit, že by Evropský soud pro lidská práva ve světle své poslední judikatury dospěl k závěru, že řízení týkající se sankcí za podání identických vyjádření se bude týkat dvou odlišných trestných činů. Naopak, je nyní zřejmé, že otázka, zda se dvě řízení týkají totožného trestného činu, musí být zkoumána na základě skutkových okolností. Přesto ale Nejvyšší soud konstatoval, že štrasburská judikatura ponechává určitý prostor pro uložení více trestů za stejný trestný čin odlišnými orgány v odlišnou dobu, jako např. odsouzení za dopravní přestupek s výsledkem odebrání řidičského oprávnění. Nejvyšší soud nicméně uzavřel, že ke změně švédského systému by bylo nezbytné, aby buď Úmluva nebo judikatura Evropského soudu pro lidská práva přímo poskytla jednoznačnou podporu pro takový závěr: K definitivnímu obratu judikatury Nejvyššího soudu došlo až 11. června 2013, mj. i s ohledem na rozsudek Soudního dvora Evropské unie ve věci *C-617/10 Åkerberg Fransson* ze dne 26. února 2013, v němž Soudní dvůr EU zakázal dvojitý stíhání a uložení trestu ve vztahu k DPH, čímž do jisté míry švédský systém destabilizoval. Nejvyšší soud upozornil, že přes vývoj judikatury Evropského soudu pro lidská práva a Soudního dvora Evropské unie od roku 2009 nedošlo ve švédském legislativním systému k žádné změně. Podle Nejvyššího soudu tak již existovalo dostatek podkladů pro závěr, že švédský systém daňových trestných činů a daňového penále je v rozporu s článkem 4 Protokolu č. 7. Tento závěr se přitom netýkal pouze DPH, ale také daně z příjmu apod. K odlišnému závěru však dospěl Nejvyšší soud ve vztahu k vedení účetnictví, jelikož skutkové okolnosti vedoucí k trestnému činu za nedostatky ve vedení účetnictví za normálních okolností nevedou k uložení daňového penále. Jinými slovy, uložení daňového penále vyžadovalo další skutkovou okolnost, a to uvedení nesprávné informace v daňovém přiznání. V projednávané věci, kdy bylo jednotlivci vyměřeno daňové penále v listopadu 2009 a rozhodnutí o trestním odsouzení pro závažné daňové trestné činy a nedostatky ve vedení účetnictví vyneseno v červnu 2010, Nejvyšší soud zrušil rozhodnutí odvolacího soudu co do daňového trestného činu týkajícího se daně z příjmu a obžalobu v této části zamítl. Nicméně shledal, že nic nebránilo tomu, aby byl přezkoumán trestný čin za nedostatky ve vedení účetnictví a daňové trestné činy týkající se DPH, jelikož uložené penále podle něj náleželo právnické osobě (tedy obchodní společnosti) stěžovatelky, nikoliv jí osobně (§ 19 – 21).

Dne 25. července 2013 přijal Nejvyšší soud další rozhodnutí relevantní pro projednávanou věc, v němž shledal, že pokud trestní řízení bylo zahájeno před tím,

než se finanční úřad rozhodl uložit daňové penále, zákaz ne bis in idem nemůže vést k obnově řízení a ke zrušení konečného rozsudku v trestní věci, naopak, řízení, které se zahájilo jako druhé v pořadí, je v rozporu se zákonem. V říjnu 2013 změnil svou judikaturu také Nejvyšší správní soud, přiklonil se k závěrům a zásadám nově aplikovaným Nejvyšším soudem a konstatoval, že trestní odsouzení představuje procesní překážku uložení daňového penále za předložení nesprávné informace. V rozsudku ze dne 19. června 2014 pak Nejvyšší správní soud posuzoval odlišnou situaci, kdy bylo daňové penále uloženo rozhodnutím finančního úřadu z května 2011 potvrzeno krajským soudem v únoru 2012. V samostatném řízení byla dotyčná osoba obžalována také z daňového trestného činu, ale rozsudkem okresního soudu z dubna 2013 byla zproštěna obžaloby.

Nejvyšší správní soud, s ohledem na judikaturu ESLP (včetně věci Nykänen proti Finsku, č. 11828/11, rozsudek z 20. května 2014) shledal, že v případě, kdy se jedno z probíhajících řízení ukončí, článek 4 Protokolu č. 7 vyžaduje zastavení druhého řízení (§ 22 – 29).

PRÁVNÍ POSOUZENÍ

I. K tvrzenému porušení článku 4 Protokolu č. 7 k Úmluvě

30 – 31. Stěžovatelka tvrdila, že uložení daňového penále a vedením řízení o daňovém trestném činu a trestném činu za nedostatky ve vedení účetnictví, z něhož byla později shledána vinnou, byla dvakrát stíhána a potrestána v té samé věci. Odvolávala se na článek 4 Protokolu č. 7, který v relevantních částech stanoví:

„1. Nikdo nemůže být stíhán nebo potrestán v trestním řízení podléhajícím pravomoci téhož státu za trestný čin, za který již byl osvobozen nebo odsouzen konečným rozsudkem podle zákona a trestního řádu tohoto státu.

2. Ustanovení předchozího odstavce nejsou na překážku obnově řízení podle zákona a trestního řádu příslušného státu, jestliže nové nebo nově zjištěné skutečnosti nebo podstatná vada v předešlém řízení mohly ovlivnit rozhodnutí ve věci.“

A. Přípustnost

1. Tvrzení stran

(a) Vláda

32. Vláda poukázala na to, že stěžovatelka se proti rozsudku okresního soudu ze dne 16. prosince 2008 v trestním řízení neodvolala, čímž nevyčerpala

všechny dostupné vnitrostátní prostředky nápravy. Vláda v této souvislosti také upozornila Soud na to, že stěžovatelka nevznesla námitku ve vztahu k zásadě *ne bis in idem* v žádné fázi řízení před vnitrostátními orgány.

33. Podle tvrzení vlády byla navíc stížnost zjevně neopodstatněná, jelikož poslední řízení proti stěžovatelce, tedy trestní řízení vztahující se k závažnému trestnému činu za nedostatky ve vedení účetnictví a daňovému trestnému činu, bylo ukončeno 8. ledna 2009, tedy měsíc předtím, než Soud vynesl svůj rozsudek ve věci *Sergey Zolotukhin* (cit. výše). Před tímto rozsudkem nebylo uložení daňového penále a odsouzení za daňový podvod pokládáno za rozporné se zásadou *ne bis in idem*, taká stížnost byla naopak odmítnuta jako zjevně neopodstatněná ve věci *Rosenquist proti Švédsku* (č. 60619/00, usnesení ze dne 14. září 2004).

34. Vláda konečně prohlásila, že potud, pokud se jedná o trestní řízení za nedostatky ve vedení účetnictví, dvě probíhající řízení nejsou ani totožná, ani v podstatě stejná. Uložené daňové penále a odsouzení za trestný čin za nedostatky ve vedení účetnictví se nevztahují k tomu samému činu. Tato část stížnosti na porušení čl. 4 Protokolu č. 7 by proto měla být prohlášena za nepřijatelnou z důvodu zjevné neopodstatněnosti.

(b) Stěžovatelka

35. Stěžovatelka uvedla, že vnitrostátní prostředky nápravy vyčerpala. Poukázala na to, že jelikož byla okresním soudem zproštěna obžaloby ve vztahu ke spáchání daňového trestného činu, nemohla se proti jeho rozsudku odvolat. Vznesení námitky *ne bis in idem* v daňovém řízení bylo podle ní zbytečné, jelikož jsou to soudy, které mají znát právo. V každém případě, s ohledem na tehdejší rozhodovací praxi, potvrzenou rozsudkem Nejvyššího správního soudu ze dne 17. září 2009, by taková námitka byla marná.

36. Stěžovatelka dále tvrdila, že zatímco rozsudek ve věci *Sergey Zolotukhin* měl za cíl sjednotit štrasburskou judikaturu ohledně *ne bis in idem*, nezměnil stávající právní situaci, a i kdyby tomu tak bylo, změna by nenastala v čase vynesení rozsudku, jelikož skutkové okolnosti případu se odehrály několik let před jeho vynesením. V této souvislosti upozornila, že řízení proti ní pokračovalo až do 20. října 2009, kdy Nejvyšší správní soud odmítl její odvolání.

37. Podle stěžovatelky bylo odsouzení v souvislosti s vedením účetnictví založeno na v podstatě stejných skutkových okolnostech jako rozhodnutí ukládající daňové penále. V této souvislosti připomněla, že Nejvyšší soud rozhodnutím z 11. června 2013 konstatoval, že uložení daňového penále jednotlivci za nor-

málních okolností neznemožňuje další stíhání a odsouzení osoby pro trestný čin za nedostatky ve vedení účetnictví. Proto nebylo zřejmé, za jakých okolností by překážka stíhání v případě týkajícím se účetnictví nastala.

2. Hodnocení Soudu

38. Soud prvně zopakoval, že cílem požadavku vyčerpání vnitrostátních prostředků nápravy ve smyslu článku 35 odst. 1 Úmluvy je umožnit členským státům zabránit nebo napravit porušení ještě předtím, než jsou oznámena Soudu. Členské státy proto neodpovídají za své jednání před mezinárodním orgánem dřív, než měly možnost napravit věc prostřednictvím vlastního právního systému. Toto pravidlo se zakládá na předpokladu, který má odraz v článku 13 Úmluvy, a to že ve vnitrostátním systému existuje účinný prostředek nápravy ve vztahu k domnělému porušení. Systém ochrany založený Úmluvou je proto v tomto smyslu subsidiární národním systémům garantujícím ochranu základních práv (srov. *Selmouni proti Francii*, č. 25803/94, rozsudek velkého senátu ze dne 28. července 1999, § 74).

39. Vyčerpané by měly být pouze ty prostředky nápravy, které se vztahují k tvrzenému porušení a které jsou dostupné a dostačující. Existence takových prostředků musí být zřejmá nejen v teoretické, ale i v praktické rovině (...).

40. Ve vztahu k projednávané stížnosti je nutno nejdříve poznamenat, že daňové penále bylo stěžovatelce uloženo finančním úřadem dne 1. června 2004 a k zahájení trestního řízení došlo 5. srpna 2005. Následně byla stěžovatelka stíhána ve dvou paralelních řízeních, v souladu se švédským právem a stanovenou praxí (...). I kdyby stěžovatelka výslovně uplatnila zásadu *ne bis in idem* ve svých odvoláních v daňovém řízení, s ohledem na vnitrostátní judikaturu, která se nezměnila až do června 2013, neměla žádnou šanci na úspěch (...). Závěrem proto Soud shledal, že stěžovatelka vyčerpala dostupné vnitrostátní prostředky nápravy.

41. – 43. Z těchto důvodů Soud uzavřel, že stížnost není nepřijatelná z důvodu zjevné neopodstatněnosti ve smyslu článku 35 odst. 1 Úmluvy. Další námítky vlády ohledně přijatelnosti musí být přezkoumány s ohledem na skutkové okolnosti případu. Stížnost musí být proto prohlášena za přijatelnou.

B. Hodnocení Soudu

1. Tvrzení stran

(a) Stěžovatelka

44. Stěžovatelka s odkazem, mj. na rozsudky ve věcech *Sergey Zolotukhin proti Rusku* a *Ruotsalainen proti Finsku* (oba cit. výše), tvrdila, že obě řízení zahájená proti ní a uložené tresty (daňové penále a trestní odsouzení za trestný čin za nedostatky ve vedení účetnictví) byly ve své povaze trestními a byly založené na totožných nebo v podstatě stejných faktech (skutkových okolnostech), a proto byly v rozporu se zásadou *ne bis in idem*. Co se týče části „bis“, stěžovatelka tvrdila, že zatímco štrasburská judikatura ponechává určitý prostor pro více trestů za stejný čin uložených různými orgány v různém čase, staví na zásadním požadavku, že pozdější řízení a trest nezahrnují úplný a obnovený přezkum trestného činu. V kontrastu se švédskými případy týkajícími se dopravních přestupků, kde orgán udělující druhou sankci – odebrání řidičského oprávnění – neobnovil přezkum činu, ale byl vázán odsouzením obecného soudu, v daňových případech je situace odlišná, protože trestní a správní soudy nejsou vázány svými rozsudky, ale provádějí samostatné a úplné přezkumy předmětných činů. Proto musí být druhé řízení, pokud nemá být v rozporu s článkem 4 Protokolu č. 7, zastaveno nebo zrušeno, jakmile dojde k ukončení prvního řízení (...).

45. Stěžovatelka prohlásila, že v pořadí druhé řízení proti ní mělo být zastaveno nebo zrušeno po ukončení prvního řízení, resp. poté, co se její případ stal *res judicata*. Dále tvrdila, že judikatura Soudu není jasná v otázce, zda článek 4 Protokolu č. 7 zakazuje také dvojí probíhající řízení, tedy zda brání situaci *lis pendens*. Podle stěžovatelky by žaloby projednávané ve dvou řízeních byly v souladu s daným ustanovením pouze tehdy, pokud by jejich rozsudky byly vyneseny ve stejnou dobu.

46. Konečně, podle stěžovatelky bylo její odsouzení v trestním řízení za nedostatky ve vedení účetnictví založeno na v podstatě stejných skutečnostech jako rozhodnutí uložit jí daňové penále. V důsledku toho byla také tato část jejího trestního odsouzení v rozporu s článkem 4 Protokolu č. 7. Ta samá neúplná informace, která byla uvedena v účetnictví, byla předložena také v daňovém přiznání. Podle stěžovatelky tedy důvodem pro vznik odpovědnosti za trestný čin spáchaný ve spojitosti s nedostatky ve vedení účetnictví nebylo nic jiného, než opomenutí započítat určitý příjem; ten samý údaj, který nebyl uveden v daňovém přiznání a vedl k uložení daňového penále.

(b) Vláda

47. Vláda s ohledem na judikaturu Soudu ve vztahu k švédským daňovým případům uznala, že uložení daňového penále obnáší „trestní obvinění“ a že říze-

ní týkající se daňového penále mělo trestní povahu. Vláda také nerozporovala, že skutečnosti vedoucí k uložení penále a k odsouzení za daňový trestný čin byly v projednávaném případě ve své podstatě stejné ve smyslu článku 4 Protokolu č. 7. Zatímco rozsudek ve věci *Sergey Zolotukhin* však stanovil, že prvek „*idem*“ odkazuje na faktické okolnosti případu a nikoliv na právní kvalifikaci, judikatura Soudu není jasná ohledně otázky „*bis*“ (...). Článek 4 Protokolu č. 7, jak se zdá, neobsahuje žádný obecný zákaz souběžných řízení.

48. Vláda dále tvrdila, že je nezbytné vzít v potaz strukturu vnitrostátního systému, kdy – jak tomu bylo v projednávané věci – mohou předmětnou otázku posuzovat jak obecné, tak správní soudy. Trestní a správní řízení bylo údajně koordinováno a jednotlivec mohl předvídat, že závažný případ předložení nepravdivých informací finančnímu úřadu za normálních okolností povede jak k uložení daňového penále, tak ke stíhání za daňový trestný čin. V projednávané věci byla řízení úzce spojená a vedená souběžně, jelikož trestní stíhání stěžovatelky bylo zahájeno v čase, kdy ještě nebylo přijato konečné rozhodnutí ohledně daňového penále.

49. Jak bylo navíc uvedeno ve vztahu k přípustnosti stížnosti (§ 33 a 34), podle vlády nedošlo k žádnému porušení článku 4 Protokolu č. 7. Zaprvé, druhé řízení zahájené proti stěžovateli, tedy trestní řízení, bylo ukončeno ještě před přijetím rozsudku ve věci *Sergey Zolotukhin* (cit. výše), tedy v době, kdy byl švédský systém v souladu se zásadou *ne bis in idem*, jak konstatovalo i usnesení z roku 2004 ve věci *Rosenquist proti Švédsku* (cit. výše). Zadruhé, co se týče odsouzení za nedostatky ve vedení účetnictví, to se nevztahovalo k trestnému činu, který by byl totožný nebo v podstatě stejný jako daňové penále.

2. Hodnocení Soudu

(a) Aplikace judikatury Soudu na skutkové okolnosti stížnosti

50. Soud se v první řadě zabýval tvrzením vlády, že stížnost neodhalila žádné porušení článku 4 Protokolu č. 7, jelikož trestní řízení bylo ukončeno měsíc před přijetím rozsudku ve věci *Sergey Zolotukhin* (cit. výše), tedy v čase, kdy judikatura Soudu naznačovala, že švédský systém je v souladu s tímto ustanovením. Soud v tomto ohledu zdůraznil, že věc *Zolotukhin* napadla k Soudu v dubnu 2003 a týkala se události, jež se odehrály v letech 2002 a 2003. Pokud tedy Soud pozměnil či modifikoval svůj přístup k otázkám týkajícím se *ne bis in idem* v rozsudku z února 2009, udělal tak ve vztahu ke skutkovým okolnostem, které byly 6 až 7 let staré. Pokud mají být minulé události hodnoceny podle judikatury převažující v době, kdy se odehrály, nikdy by nemohlo dojít ke změně judikatury. Zatímco

Soud uznává, že v době trestního řízení proti stěžovatelce existovalo obdobné rozhodnutí týkající se dvojího řízení ve švédských daňových věcech, které uzavřelo, že stížnost týkající se obdobných okolností je zjevně neopodstatněná (*Rosenquist*, cit. výše), současná věc musí být rozhodnuta s ohledem na judikaturu existující v době, kdy Soud provádí své hodnocení. Zároveň, majíce na paměti, že článek 4 Protokolu č. 7 zakazuje opakování řízení poté, co bylo první řízení ukončeno vydáním konečného rozhodnutí, je nutno poznamenat, že daňové řízení pokračovalo až do 20. října 2009, tedy dávno po vynesení rozsudku ve věci *Zolotukhin*.

(b) Zda mělo uložení daňového penále trestní povahu

51. Soud shledal v několika rozsudcích týkajících se Švédska, že uložení daňového penále obsahuje posouzení „trestního obvinění“ ve smyslu článku 6 Úmluvy a že toto ustanovení je proto použitelné i na daňové řízení potud, pokud se dotýká daňového penále (srov. např. *Janosevic proti Švédsku*, č. 34619/97, rozhodnutí ze dne 23. července 2002, § 64 – 71). Navíc, pojem trest nemá odlišné významy v jednotlivých ustanoveních Úmluvy (*Göktan proti Francii*, č. 33402/96, § 48, ECHR 2002-V). Obdobně, v rozhodnutí o přijatelnosti ve věci *Manasson proti Švédsku* (č. 41265/98, usnesení ze dne 20. července 2004) bylo shledáno, že řízení týkající se daňového penále bylo trestním nejen ve smyslu článku 6 Úmluvy, ale také pro účely článku 4 Protokolu č. 7. Jelikož strany toto konstatování nerozporovaly, Soud uzavírá, že obě řízení v projednávané věci byla „trestní“ povahy ve smyslu článku 4 Protokolu č. 7.

(c) Zda trestné činy, pro které byla stěžovatelka stíhána, měly stejnou povahu jako činy, pro které ji bylo uloženo daňové penále (*idem*)

52. Soud ve věci *Sergey Zolotukhin proti Rusku* (cit. výše, § 78 – 84) uznal existenci více přístupů k otázce, zda byly činy, za které byl stěžovatel stíháný, totožné. Dospěl k závěru, že taková situace vytvářela právní nejistotu, Soud poskytnul sjednocující výklad odkazu na „totožný trestný čin“ – *idem prvek* zásady *ne bis in idem* – pro účely článku 4 Protokolu č. 7. Shledal, že přístup, který zdůrazňuje právní charakteristiku dotčených činů, je příliš restriktivní vůči právům jednotlivce a ohrožuje ochranu obsaženou v tomto ustanovení. Zaujal proto názor, že článek 4 Protokolu č. 7 musí být vykládán v tom smyslu, že zakazuje stíhání nebo soudní řízení pro druhý „trestný čin“, jestliže je založen na totožných skutečnostech, nebo skutečnostech, které jsou v podstatě stejné. Hodnocení Soudu se proto musí zaměřit na ty skutečnosti, které konstituují konkrétní skutkové okolnosti týkající se toho samého obviněného a které jsou neoddělitelně propojeny v čase a v prostoru, jejichž existence musí být prokázána pro účely odsouzení nebo zahájení trestního řízení.

53. V trestním řízení v projednávané věci byla stěžovatelka stíhaná za závažný daňový trestný čin a závažný trestný čin za nedostatky ve vedení účetnictví. Okresní soud zprostil stěžovatelku obvinění z prvního trestního činu, ale uznal ji vinnou ve druhém. Obě strany tvrdily, že skutečnosti vedoucí k odsouzení pro daňový trestný čin byly minimálně substantivně totožné jako ty, které vedly k uložení daňového penále. Vláda prohlásila, že ve vztahu k účetnictví taková shoda neexistovala.

54. Soud ve vztahu k daňovému trestnému činu souhlasí se stranami řízení. Odsouzení stěžovatelky a uložení daňového penále bylo založeno na tomtéž jednání, tedy nepřiznání příjmů z podnikání a DPH. Daňové řízení a trestní řízení se navíc vztahovalo ke stejnému časovému období a stejnému obnosu daní. V tomto ohledu byl proto přítomen *idem* prvek zásady *ne bis in idem*.

55. Situace je nicméně odlišná ve vztahu k trestnímu řízení za nedostatky ve vedení účetnictví. Jak Soud shledal při jiných příležitostech (srov. *Manasson proti Švédsku*, cit. výše, § 22 a 23; *Carlberg proti Švédsku*, 9631/04, usnesení ze dne 27. ledna 2009, § 69 – 70), povinnost podnikatele uvést správné informace v účetnictví je povinností *per se*, které není závislá na tom, zda je účetnictví použito jako materiál pro určení daňové povinnosti. Jinými slovy, jelikož stěžovatelka nesplnila své povinnosti spojené s vedením účetnictví, mohla následně splnit svou povinnost doložit finančnímu úřadu dostatečné a správné informace, například opravou informací v účetních knihách, nebo předložením dalšího materiálu, který mohl tvořit základ pro vyměření daně. Podání nesprávného materiálu o účetnictví finančnímu úřadu pro podporu tvrzení uvedených v daňovém přiznání a neschopnost stěžovatelky poskytnout finančnímu úřadu další důvěryhodnou dokumentaci, na níž by úřad mohl založit své posouzení, proto představuje důležité dodatečné skutečnosti v daňovém řízení, které nehrály žádnou roli v jejím odsouzení v trestním řízení za nedostatky ve vedení účetnictví. Za takových okolností byly dva trestné činy dostatečně odděleny, aby bylo možné konstatovat, že stěžovatelka nebyla potrestána dvakrát pro ten samý čin. Stíhání stěžovatelky a odsouzení pro závažný trestný čin pro nedostatky ve vedení účetnictví proto nevykazuje žádný rozpor s požadavky článku 4 Protokolu č. 7.

(d) Zda zde bylo konečné rozhodnutí

56. Soud připomíná, že cílem článku 4 Protokolu č. 7 je zákaz opakování trestního řízení, které bylo uzavřené „konečným“ rozhodnutím. Podle Výkladové zprávy k Protokolu č. 7, která odkazuje zpět na Evropskou úmluvu o mezinárodní platnosti trestních rozsudků, je „rozhodnutí konečné, pokud (...) nabylo právní moc *res judicata*. Jde o situaci, kdy je nezrušitelné, tedy kdy nejsou dostupné

žádné řádné opravné prostředky, nebo kdy strany tyto prostředky vyčerpaly nebo nechaly uplynout lhůty k jejich uplatnění bez toho, aby je využily.“ Tento přístup je pevně ukotven také v judikatuře Soudu (srov. např. *Nikitin proti Rusku*, č. 50178/99, rozsudek ze dne 20. července 2004, § 37, ECHR 2004-VIII). Rozhodnutí, proti nimž existuje řádný opravný prostředek, jsou vyloučena z rozsahu ochrany článku 4 Protokolu č. 7, až pokud neuplyne lhůta pro jejich uplatnění. Na druhou stranu, mimořádné opravné prostředky, jako žaloba na obnovu řízení, nebo prominutí zmeškání úkonu, se neberou v potaz při určení, zda bylo v řízení přijato konečné rozhodnutí. I když tyto prostředky představují pokračování prvního řízení, „konečná povaha“ rozhodnutí nezávisí na jejich využití. Je nutno zdůraznit, že článek 4 Protokolu č. 7 nebrání obnově řízení, jak je jasně uvedeno v jeho druhém odstavci (srov. *Sergey Zolotukhin proti Rusku*, cit. výše, § 107 – 108).

57. V projednávané věci bylo vydáno konečné rozhodnutí 16. prosince 2008, kdy okresní soud mj. zbavil stěžovatelku obvinění týkajících se daňového trestného činu. Jelikož stěžovatelka nepodala proti rozsudku odvolání, nabyl právní moci 8. ledna 2009. Z toho důvodu byla k tomuto pozdějšímu datu zproštěna obvinění z daňového trestného činu s konečnou platností.

(e) Zda zde bylo dvojí řízení (*bis*)

58. Článek 4 Protokolu č. 7 se neomezuje pouze na právo nebýt potrestán dvakrát, ale vztahuje se i na právo nebýt stíhán dvakrát (srov. *Franz Fischer proti Rakousku*, č. 37950, rozsudek z 29. května 2001, § 29) (...). Článek 4 Protokolu č. 7 se použije i tam, kde byl jednotlivec pouze stíhán v řízení, které neskončilo jeho odsouzením. Ustanovení obsahuje tři záruky a určuje, že nikdo nemůže být (i) stíhán, (ii) souzen, nebo (iii) potrestán dvakrát pro stejný čin (srov. *Sergey Zolotukhin proti Rusku*, cit. výše, § 110).

59. Jak jasně plyne z výše uvedených úvah, další trestní řízení proti jednotlivci je zakázáno tehdy, když se rozhodnutí týkající se toho samého trestného činu stalo konečným; článek 4 Protokolu č. 7 nicméně nebrání několika souběžným řízením, která jsou vedena před vydáním konečného rozhodnutí. Za takové situace nelze říci, že je jednotlivec několikrát stíhán za „čin, za který byl již konečně zproštěn obžaloby nebo odsouzen“ (srov. *Garaudy proti Francii*, č. 65731/01, rozhodnutí ze dne 24. června 2003, ECHR 2003-IX). Dvě paralelní řízení, z nichž je druhé zastaveno poté, co se první řízení stane konečným, nezpůsobuje žádný rozpor s Úmluvou (srov. *Zigarella proti Itálii*, č. 48154/99, rozhodnutí z 3. října 2002, ECHR 2002-IX). Pokud nicméně nedojde k takovému zastavení, Soud shledá porušení Úmluvy (srov. *Tomasović proti Chorvatsku*, rozhodnutí

z 18. října 2011, § 30 – 32; *Muslija proti Bosně a Hercegovině*, č. 32042/11, rozsudek z 14. ledna 2014, § 37).

60. Soud podobně zdůrazňuje, že článek 4 Protokolu č. 7 neposkytuje ochranu proti překážce litispendence. Ve švédském kontextu proto simultánní vedení daňového řízení určujícího udělení daňového penále a trestního řízení ve věci příslušného daňového trestného činu není v rozporu s článkem 4 Protokolu č. 7. Porušení tohoto ustanovení nicméně nastane, když jeden soubor řízení pokračuje poté, co bylo první řízení ukončeno vydáním konečného rozhodnutí. Toto konečné rozhodnutí vyžaduje, aby bylo druhé řízení zastaveno. Soud poznamenává, že švédské nejvyšší soudy uzavřely, s ohledem na švédskou právní tradici, že i pokračující, „neskončené“ řízení brání zahájení dalšího řízení týkajícího se téhož trestného činu, a zaujaly stanovisko, že tato procesní překážka se materializuje tehdy, kdy se finanční úřad rozhodne uložit daňové penále, nebo když je proti jednotlivci vzneseno trestní obvinění (srov. § 20 a 23 výše). Tato záruka proti vícenásobnému řízení nicméně nemůže být dovozena z článku 4 Protokolu č. 7.

61. Bez ohledu na existenci konečného rozhodnutí Soud v některých věcech (srov. např. *R.T. proti Švýcarsku*, č. 31982/96, rozhodnutí z 30. května 2000; *Nilsson proti Švédsku*, č. 73661/01, rozhodnutí z 13. prosince 2005) shledal, že i když odlišné sankce (podmíněný trest odnětí svobody a odebrání řidičského oprávnění) týkající se téhož jednání (řízení v opilosti) byly uloženy odlišnými orgány v odlišných řízeních, je mezi nimi dostatečná, časová i prostorová, spojitost. Závěr v těchto případech byl, že jednotlivci nebyli stíháni nebo odsouzeni opětovně za čin, za nějž již byli pravomocně odsouzeni, a že zde nedošlo k opakování řízení.

62. Vraceje se k současně věci, je pravdou, že obvinění stěžovatelky z daňového trestného činu a uložení daňového penále jsou součástí jednání a sankce uložené podle švédského práva za provinění spočívající v nedoložení řádných informací v daňovém přiznání a že tyto dva postupy byly předvídatelné. Přesto ale byly zkoumány odlišnými orgány a soudy bez toho, aby byla řízení spojená; obě řízení sledovala samostatný vývoj a stala se konečnými v odlišné okamžiky. Nejvyšší správní soud navíc nezohlednil skutečnost, že stěžovatelka byla zproštěna obvinění z daňového trestného činu, když odmítal její dovolání (...). V souladu s tehdejší švédským systémem bylo tedy rozhodováno o jednání stěžovatelky a o jejím trestním provinění a odpovědnosti za zaplacení daňového penále v řízeních, která byla na sobě zcela nezávislá. Nelze říci, že zde byla úzká spojitost, věcná nebo časová, mezi trestním a daňovým řízením. Tímto se věc odlišuje od dřívějších případů *R.T. proti Švýcarsku* a *Nilsson proti Švédsku* (cit. výše), kde rozhodnutí o odnětí řidičského oprávnění bylo přímo založené na konečném

odsouzení pro dopravní přešupek, a tedy neobsahovalo vlastní přezkum jednání a činu (srov. dále *Nykänen proti Finsku*, cit. výše, § 51).

63. – 64. V současnosti projednávaná věc se dotýká dvou paralelních a oddělených řízení, z nichž se daňové řízení započalo 1. června 2004 a ukončilo 20. října 2009 a trestní řízení bylo zahájeno 5. srpna 2005 a ukončeno 8. ledna 2009. Dvě řízení proto probíhala souběžně po dobu téměř tři a půl roku. Zdvojení řízení nezpůsobilo porušení článku 4 Protokolu č. 7. Daňové řízení však nebylo zastaveno a daňové penále nebylo zrušeno poté, co došlo k ukončení trestního řízení, ale pokračovalo po dalších devět a půl měsíců až do 20. října 2009. Stěžovatelka byla proto stíhána pro čin, pro nějž již byla s konečnou platností zproštěna obžaloby. Z těchto důvodů došlo k porušení článku 4 Protokolu č. 7 k Úmluvě.

II. K tvrzenému porušení článku 6 Úmluvy

65. Stěžovatelka tvrdila, že v průběhu daňového řízení ji nebylo zaručeno spravedlivé řízení a že nebyla dodržena presumpce její nevinny. Odkazovala na článek 6 odst. 1 a 2 Úmluvy:

„1. Každý má právo na to, aby jeho záležitost byla spravedlivě, ... projednána ... soudem zřízeným zákonem...

2. Každý, kdo je obviněn z trestného činu, se považuje za nevinného, dokud jeho vina nebyla prokázána zákonným způsobem.“

66. Stěžovatelka tvrdila, že tam, kde, dojde k určení daňové povinnosti přes diskreční posouzení, jak tomu bylo v jejím případě, má finanční úřad shledat pouze pravděpodobnost (*sannolikt*), že daň nemůže být adekvátně vyměřena na základě informací doložených jednotlivcem. Ve skutečnosti proto úroveň důkazů vyžadovaných pro uložení daňového penále finančním úřadem odpovídá pouze „pravděpodobnosti“. Berouce v potaz, že daňové penále odpovídá trestní sankci, je tato úroveň příliš nízká; požadavky článku 6 vyžadují spíše naplnění „nade vši pochybnost“.

67. Soud se obdobnými stížnostmi zabýval v předchozích švédských případech o daňových věcech (srov. např. *Janosevic*, cit. výše, § 99 – 104; *Carlberg*, cit. výše, § 56 – 57). Uzavřel, že švédský systém pracuje s domněnkou – která je v principu akceptovatelná, pokud je používána přiměřeně sledovanému cíli – že nepřesnosti nalezené v průběhu vyměřování daně jsou způsobené neomluvitelným jednáním daňového poplatníka a že není zjevně nepřiměřené vyměřit mu daňové penále jako sankci za toto jednání. Jednotlivec není bez jakýchkoliv prostředků obrany. Může podat proti postupu finančního úřadu stížnost k soudu, která bude mít v případě úspěchu automatický účinek na penále. Může také uvést

důvody pro snížení nebo výjimku z uložení penále. Navíc, je nutné zohlednit také finanční zájem státu v daňových věcech. Systém zdaňování, v principu založen na informacích poskytnutých daňovými plátcí, by nebyl účinný bez nějaké formy sankce proti neúplným nebo nesprávně uvedeným informacím. Z pohledu Soudu, pokud soudy provádějí individuální přezkum případů a důvodů pro uložení nebo výjimky z penále, proto skutečnost, že úroveň důkazu pro uložení penále je stejná jako úroveň pro opravu daně samotné, neporušuje článek 6.

68. Neexistuje navíc žádný náznak, že v projednávané věci nebylo stěžovatelce zaručeno spravedlivé řízení.

69. V tomto směru je proto stížnost zjevně neodůvodněná a musí být odmítnuta v souladu s článkem 35 odst. 3 písm. a) a odst. 4 Úmluvy.

III. K aplikaci článku 41 Úmluvy

70. Článek 41 Úmluvy stanoví:

„Jestliže Soud prohlásí, že byla porušena Úmluva nebo její protokoly, a jestliže vnitrostátní právo zúčastněné Vysoké smluvní strany umožňuje jen částečné odstranění důsledků tohoto porušení, Soud přizná v případě potřeby poškozené straně spravedlivé zadostiučinění.“

A. Škoda

71. Stěžovatelka požadovala 2000 EUR v souvislosti s nemajetkovou újmou.

72. Vláda tvrdila, že shledání porušení představuje dostatečnou náhradu škody pro stěžovatelku. Pokud by měl Soud přiznat nějakou peněžitou náhradu škody, její částka by neměla přesáhnout 1500 EUR.

73. Soud konstatoval, že zde je důvod přiznat stěžovatelce odškodnění za shledané porušení. Domnívá se, že požadovaná částka je přiměřená a přiznává proto 2000 EUR za nemajetkovou újmu.

B. Náklady řízení

74. Stěžovatelka nepožadovala žádnou náhradu nákladů řízení. Žádná není ani přiznaná.

(...)

VÝROK

Z těchto důvodů Soud jednomyslně

1. Prohlašuje stížnost týkající se článku 4 Protokolu č. 7 za přijatelnou a zbytek stížnosti za nepřijatelný;

2. Rozhoduje, že došlo k porušení článku 4 Protokolu č. 7 v důsledku skutečnosti, že daňové řízení určující daňové penále pokračovalo po té, co se trestní řízení stalo konečným, v rozsahu, v němž se druhé zmíněné týkalo určení daňového trestného činu, nicméně nikoliv ve vztahu k trestnému činu za nedostatky ve vedení účetnictví;

3. Rozhoduje,

(a) že odpovídající stát má stěžovatele zaplatit do tří měsíců od data, kdy se rozsudek stane konečným v souladu s článkem 44 odst. 2 Úmluvy, 2000 EUR (dva tisíce eur), plus jakoukoliv daň, která může být připisatelná stěžovateli, ve vztahu k nemajetkové újmě, tato suma má být převedena do měny odpovídajícího státu podle kurzu použitelného v den vyrovnání;

(b) že od uplynutí výše uvedené lhůty až do zaplacení bude stanovená částka navyšována o prostý úrok se sazbou rovnající se sazbě marginální záůjčnické facility Evropské centrální banky platné v tomto období, zvýšené o tři procentní body.

Spojené souhlasné stanovisko soudců Villingera, Nussberger a De Gaetano

Soudci hlasovali společně s většinou o porušení článku 4 Protokolu č. 7, v souladu s předchozím rozsudkem *Nykänen proti Finsku*, č. 11828/11, rozsudek ze dne 20. května 2014, nicméně nesouhlasili s přístupem většiny k aplikaci judikatury Soudu poté, co prošla zásadní změnou. Soudci zdůraznili, že ačkoliv se na Úmluvu vždy nazíralo jako na žijící nástroj, který musí odpovídat změnám v evropské společnosti, nelze popřít, že radikální změny v judikatuře Soudu narušují právní jistotu a interakci mezi Soudem a národními soudy. Tento vztah je narušen, pokud se rozhodovací praxe vnitrostátních soudů, odpovědně sledující judikaturu Soudu, náhle a nečekaně ocitne v rozporu s Úmluvou. Proto je nezbytné nalézt rovnováhu mezi změnou a flexibilitou na jedné a právní jistotou na druhé straně. Částečnou odpověď na tento problém podal Soud ve věci *Marckx proti Belgii* (č. 6833/74, rozsudek ze dne 13. června 1979), kde rozhodl, že nový výklad Úmluvy se použije pouze na věc, která mu napadla, ale omezí se jeho retroaktivní použití. Datum rozsudku měnicího existující judikatury je tak předělem mezi starým a novým výkladem Úmluvy.

Švédské soudy v projednávané věci sledovaly tento přístup a vzaly v úvahu datum přijetí rozsudku ve věci *Sergey Zolotukhin proti Rusku*, č. 14939/03, velký

senát, který změnil předchozí judikaturu (*Rosenquist proti Švédsku*, č. 60619/00, rozhodnutí ze dne 14. září 2004) jako počátečný bod pro změnu švédské judikatury. Proto švédská vláda tvrdila, že nedošlo k porušení článku 4 Protokolu č. 7, trestní řízení ve věci bylo totiž ukončeno měsíc před přijetím rozsudku *Sergey Zolotukhin*. Většina tohoto Soudu nicméně takový přístup odmítla s ohledem na úvahy stojící v přímém rozporu s rozsudkem *Marckx*.

Úmluva samotná dává podle soudců jedinou odpověď v podobě šestiměsíčního pravidla, které přirozeně omezuje retroaktivní účinky nové judikatury. Soud dlouhodobě zastával postoj, že se stížnostmi, jež byly v době vynesení nového rozsudku již podané, musí být nakládáno stejně, jako s úspěšným stěžovatelem, jelikož jsou v té samé pozici (srov. např. *Dovguchits proti Rusku*, č. 2999/03, rozsudek ze dne 7. června 2007, § 24; *Redka proti Ukrajině*, č. 17788/02, rozsudek z 21. června 2007, § 25; *Rizhamadze proti Gruzii*, č. 2745/03, rozsudek z 31. července 2007, § 27; *Ștefanescu proti Rumunsku*, č. 9555/03 rozsudek z 11. října 2007, § 20; *Vanjak proti Chorvatsku*, č. 29889/04, rozsudek ze dne 14. ledna 2010, § 32).

Otázka, která zůstává otevřená, se týká stížností podaných po změně judikatury, když rozhodnutí vnitrostátních soudů založená na předchozím přístupu získaly status *res judicata*. V takových případech jasně existují konfliktní zájmy: na jedné straně důvěra vnitrostátních soudů ve spolehlivost a přetrvávání judikatury Soudu, na druhé straně důvěra stěžovatelů v použitelnost nové judikatury. V této souvislosti je nezbytné brát ohled na skutečnost, že jakákoliv změna judikatury nezbytně s sebou přinese situace nerovnosti, kdy bude s novou judikaturou nakládáno odlišně od staré. Právě proto se domnívají, že je zcela legitimní, aby vnitrostátní soudy používaly novou judikaturu Soudu pouze *ex nunc*, pokud zde nejsou zjevné zájmy pro odlišný přístup. Toto konstatování nabývá na naléhavosti zejména za situace, kdy jsou vnitrostátní soudy ochotny změnit svou judikaturu v důsledku *erga omnes* účinků rozsudků Soudu.

Od vnitrostátních soudů lze požadovat, aby implementovaly rozsudky Soudu, nicméně nikoliv, aby předvíдалy změny v jeho judikatuře. V projednávané věci nicméně řízení pokračovalo i po vydání rozsudku ve věci *Zolotukhin*, takže vnitrostátní soudy měly možnost implementovat nové změny. Přesto se domnívají, že rozsah retroaktivního účinku rozsudků Soudu zasluhuje větší pozornost a mělo by se k němu přistupovat s velkou opatrností, tak, aby se nepodlomila důvěra vnitrostátních soudů v platnost autoritativních závěrů Soudu.

(zpracovali Prof. JUDr. Pavel Šámal, Ph.D.,
a Mgr. et Mgr. Katarína Šipulová)

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
PÁTÁ SEKCE
16. ÚNOR 2015
VĚC TRABELSI
(rozsudek ve věci Trabelsi proti Belgii, stížnost č. 140/10)

Dotčené články Úmluvy:
článek 3, článek 34

Odkazy na českou právní úpravu:
§ 54 odst. 1, 3 a 4, § 88 odst. 5 tr. zákoníku,
§ 91 odst. 1, § 205 odst. 2 zákona č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních

Klíčová slova:
Vydávací řízení – extradice – právo na individuální stížnost – prozatímní opatření – špatné zacházení – terorismus – trest odnětí svobody na doživotí

K podmínkám vydání osoby do ciziny při reálné možnosti uložení trestu odnětí svobody na doživotí

Autorský komentář:
Vnitrostátní právní úprava výjimečného doživotního trestu odnětí svobody (srov. § 54 odst. 1, 3 a 4 a § 88 odst. 5 tr. zákoníku) plně vyhovuje podmínkám, za nichž existence takového trestu je v souladu s čl. 3 Úmluvy. Z předloženého rozhodnutí vyplývá, že uložení trestu odnětí svobody na doživotí u dospělého pachatele (srov. zákon o soudnictví ve věcech mládeže, který mladistvému neumožňuje uložit tuto sankci) nelze pokládat za zjevně nepřiměřený trest odporující požadavkům Úmluvy, jestliže právní úprava současně umožňuje jeho přezkoumání v průběhu výkonu tohoto trestu, a to ve smyslu možnosti jeho „redukce“, například v české úpravě v rámci řízení o podmíněném propuštění po výkonu nejméně dvaceti let z uloženého doživotního trestu.

Pro extradiční řízení je významný zejména právní názor Soudu o nepřípustnosti vydat osobu do cizího státu, v němž za vydávaný trestný čin reálně hrozí uložení doživotního trestu odnětí svobody, aniž je možnost jeho zmírnění, například v závislosti na průběhu jeho výkonu, stavu nápravy odsouzeného apod. Rozhodnutí také zdůrazňuje, že osobu nelze vydat do ciziny, pokud Soud vydal prozatímní patření, kterým vydání zakázal, neboť vnitrostátní orgány jsou povinny toto opatření respektovat a nemohou samy bez dalšího posuzovat jeho opodstatněnost. Odpovědnost smluvní strany Úmluvy (např. České republiky) se vztahuje i na případy vydání do státu, který není její smluvní stranou.

SKUTKOVÝ STAV

1. – 4. Řízení před soudem bylo zahájeno stížností č. 140/10 proti Belgickému království občanem Tuniska, panem Nizarem Trabelsim, dne 23. prosince 2009.

1. Průběh trestních a azylových řízení před národními soudy

5. – 12. Stěžovatel se narodil v roce 1970 a v současnosti je zadržován ve vězení Rappahannock nacházejícím se ve Staffordu, ve státě Virginia (Spojené státy americké).

Dne 14. září 2001 byl na stěžovatele vydán zatýkácí rozkaz Regionálním soudem v Bruselu. Domovní prohlídka vedla k odhalení falešných pasů, automatických zbraní, munice, chemických vzorců a návodů, které mohly být využity k výrobě výbušnin, a podrobný plán ambasády Spojených států amerických v Paříži. Na základě informace poskytnuté dalším podezřelým, který byl rovněž zatčen, proběhla zároveň prohlídka kavárny v Bruselu, kde byl stěžovatel pravidelným zákazníkem a kde policie našla 59 litrů acetonu a 96 kilogramů práškové síry. Stěžovatel byl obviněn ze zločineckého spolčení, zločinu použití zbraně hromadného ničení, zločinu držení bojových zbraní a zločinu účasti v soukromé milici. Stěžovatel přiznal skutky tak, jak mu byly kladeny za vinu, a byl dne 30. září 2003 odsouzen k trestu odnětí svobody v trvání deseti let za pokus vyhodit do povětří belgickou vojenskou základnu Kleine-Brogel, za padělání veřejných listin a za podněcování k útoku na veřejnost a majetek. Dne 9. června 2004 Odvolací soud v Bruselu potvrdil výše uvedené rozhodnutí a doplnil, (1) že stěžovatel musel při pokusu vyhodit do povětří Belgickou vojenskou základnu Kleine-Brogel předpokládat, že v době výbuchu se na základně nacházela jedna nebo více osob, (2) že stěžovatel zastával vedoucí pozici v rámci spolčení za účelem spáchání závažných zločinů, za něž hrozí až doživotní tresty, a v tomto případě konkrétně uskutečnit teroristický útok, (3) že stěžovatel přijímal od zahraničních organizací finanční prostředky sloužící k aktivitám ohrožujícím národní bezpečnost Belgického království, (4) že stěžovatel vytvořil, účastnil se nebo pomáhal soukromé milici nebo jiné organizaci soukromých osob za účelem použití síly. Dne 26. ledna 2005 byl stěžovatel odsouzen v nepřítomnosti Tuniským vojenským soudem k deseti letům odnětí svobody za účast v zahraniční teroristické organizaci v době míru. Dne 29. června 2009 Stálý vojenský soud v Tunisu vydal soudní příkaz k předvedení stěžovatele před tento soud a následně podal žádost k vynucení tohoto soudního příkazu, který byl zaslán belgickým orgánům diplomatickou nótou dne 10. září 2009. První trest odnětí svobody stěžovatel vykonal dne 13. září 2011. K dalším dvěma trestům odnětí svobody ve výši šesti a tři měsíců byl stěžovatel odsouzen v roce 2007 a ty byly také vykonány. Stěžovatel vykonal

všechny tresty odnětí svobody dne 23. června 2012. Dne 25. srpna 2005 zároveň stěžovatel podal žádost o azyl v Belgii, kterou Generální komisař pro uprchlíky a osoby bez státní příslušnosti zamítl dne 10. dubna 2009 a toto rozhodnutí bylo potvrzeno Odvolacím výborem pro přistěhovalce v rozhodnutí ze dne 18. května 2009.

2. Vydávací řízení

a) Fáze potvrzení platnosti americké obžaloby před belgickými soudy

13.– 16. Diplomatickou notou ze dne 8. dubna 2008 orgány Spojených států amerických předaly příslušným úřadům Belgie žádost o vydání stěžovatele na základě smlouvy o vydávání uzavřené mezi Belgií a Spojenými státy americkými dne 27. dubna 1987. Důvodem této žádosti byla obžaloba amerického oblastního soudu District of Columbia (Washington D. C.) ze dne 16. listopadu 2007 proti stěžovateli, která se zakládala na následujících obviněních: (A) spolčení za účelem zavraždit občany Spojených států amerických mimo jejich území, za což stěžovateli hrozí trest odnětí svobody až na doživotí nebo smíšený trest skládající se z pokuty a trestu odnětí svobody, (B) spolčení a pokus použít zbraně hromadného ničení, za což stěžovateli hrozí trest odnětí svobody až na doživotí, (C) spolčení za účelem poskytnout materiální podporu a prostředky zahraničním teroristickým organizacím, za což hrozí stěžovateli pokuta nebo trest odnětí svobody do výše až patnácti let či kombinace obojího, (D) poskytování materiální podpory a prostředků zahraničním teroristickým organizacím, za což hrozí stěžovateli pokuta nebo trest odnětí svobody do výše až patnácti let či kombinace obojího. V žádosti o vydání bylo dále uvedeno, že kolem roku 2005 nebo i dříve, při pobývání v Německu a jinde v Evropě a rovněž v Afghánistánu, stěžovatel vědomě navázal vztahy se členy Al-Kaidy, včetně Usámy bin Ládina, aby poskytoval materiální podporu a prostředky k vraždění amerických občanů na vytypovaných místech v západní Evropě a k použití výbušnin velkého rozsahu (zbraní hromadného ničení) za účelem zničit majetek užívaný orgány a úřady Spojených států amerických v západní Evropě.

17. Diplomatickou notou ze dne 12. listopadu 2008 americké úřady poskytly úřadům belgickým následující záruky týkající se trestního stíhání stěžovatele:

„Vláda Spojených států amerických ujišťuje vládu Belgie, že v důsledku vydání nebude Nizar Trabelsi (stěžovatel) stíhán před vojenskou komisí, jak předpokládá zákon o vojenských komisích z roku 2006, a že nebude zadržován nebo uvězněn v jakémkoli jiném zařízení než civilním na území Spojených států amerických.“

18. Soudním příkazem ze dne 19. listopadu 2008 poradní senát Regionálního soudu v Nivelles vyhověl žádosti federálního prokurátora a uznal zatýkáací rozkaz

vydaný americkým oblastním soudem za vynutitelný. Avšak stanovil následující výjimku:

„Z dokumentů předložených společně se zatýkáacím rozkazem po jejich prostudování vyplývá, že některé z «overt acts»¹ vyjmenovaných americkými úřady, které mají naplňovat první z výše vyjmenovaných zločinů, přesně korespondují se skutky spáchanými na území Belgie, za něž byl stěžovatel již v Belgii odsouzen.

...

Proto, s ohledem na zásadu *ne bis in idem*, zatýkáací rozkaz vydaný pro účely vydání ze dne 16. listopadu 2007 oprávněným soudním orgánem Spojených států amerických nemůže být prohlášen za vynutitelný v rozsahu „overt acts“ č. 23, 24, 25, 26 vymezených v odstavci 10 prvního z výše uvedených obvinění, které jsou rovněž opakovány i v dalších výše uvedených obviněních.“

19. Dne 19. února 2009 Odvolací soud v Bruselu potvrdil výše uvedený soudní příkaz a uvedl, že:

„Neexistují žádné relevantní skutečnosti, na základě kterých by se dalo věřit, že je požadováno vydání stěžovatele za účelem jeho stíhání či potrestání pro jeho rasu, víru, národnost či politické názory nebo že by se stěžovatelova situace měla zhoršit kvůli některému z těchto důvodů.

...

Rovněž zde není žádný relevantní důvod věřit, že stěžovatel bude v případě vydání podroben flagrantnímu odepření spravedlnosti, mučení nebo nelidskému či ponižujícímu zacházení. Neexistuje důvod předpokládat, že by Spojené státy americké jakkoli porušily ustanovení smlouvy o vydávání uzavřené s Belgií včetně čl. 7.2 a 7.3 a že by zadržovaly stěžovatele jinde než v civilním zařízení nebo že by nechaly stěžovatele soudit jinými než obecními soudy v obvyklém soudním řízení.“

20. – 21. Dne 24. dubna 2009 stěžovatel podal dovolání proti rozhodnutí odvolacího soudu. Uvedl, že mu hrozí nebezpečí zacházení v rozporu s článkem 3 Úmluvy a nebezpečí flagrantního odepření spravedlnosti. Konkrétně namítal, že odvolací soud správně nevyhodnotil potencionální následky jeho vydání do Spojených států amerických, když nezval v úvahu všeobecnou situaci v této zemi a specifické okolnosti jeho případu. Závěrem namítl porušení zásady *ne bis in idem*. Dovolací soud dne 24. června 2009 zamítl stěžovatelovo dovolání a mimo jiné uvedl, že:

1 Jedná se o skutek/skutky, který sám o sobě nemusí být trestný, avšak v rámci přípravy a aktivního prosazování trestného činu může svědčit o účasti žalovaného na trestné činnosti.

Jako příklad v oblasti terorizmu veřejně uvádějí: pronájem dodávky, nákup výbušnin, získání mapy centra New Yorku s cestou k World Trade Center, což by bylo možné sledat jako „overt acts“ sloužící k teroristickému bombovému útoku na budovu World Trade Center.

V našich podmínkách lze pojem „overt acts“ nejbližše přirovnat k přípravě trestného činu.

Níže pod číslem 31. je pojem „overt acts“ definován, avšak z hlediska zachování systematiky původního rozhodnutí ESLP byl ponechán na tomto místě.

– „žádající stát momentálně provádí důkladný přezkum své antiteroristické politiky, brojí proti mučení a nelidskému zacházení a není daleko od zrušení speciálních soudů a zneplatnění zákonné možnosti neomezeně zadržovat osoby zadržené během mezinárodního konfliktu, aniž by se dostali před soud;

– stěžovateli není kladeno za vinu, že spáchal skutky, za které by mu reálně hrozil trest odnětí svobody na doživotí, a tresty, které mu hrozí, mohou být sníženy nebo přeměněny na jiné s možností podmíněného propuštění na kauci.“

22. V dopise zaslaném 11. září 2009 federálním prokurátorem Ministerstvo spravedlnosti Spojených států amerických poskytlo belgickým úřadům následující informace:

„Zákonné maximum trestu odnětí svobody v případě odsouzení za první dva zločiny kladené stěžovateli za vinu je trest odnětí svobody na doživotí, v případě druhých dvou zločinů patnáct let odnětí svobody. Trest odnětí svobody na doživotí nemusí být uložen a soud má prostor pro uvážení. Při úvahách o trestu soud vezme v potaz závažnost zločinu a to, zdali došlo ke ztrátám na životech nebo majetku. Soud může zvážit jakékoli polehčující okolnosti, jako např. stěžovatelovo přiznání odpovědnosti za jeho jednání. Pokud bude stěžovatel odsouzen k trestu odnětí svobody nižšímu než na doživotí, může mu být snížen trest o 15 % pro dobré chování během výkonu trestu.

A konečně, stěžovatel může požádat o prezidentskou milost nebo o snížení trestu. Nicméně, toto je pouze teoretická šance v případě stěžovatele. Nejsme si vědomi žádného obžalovaného z terorismu, který byl úspěšný s žádostí o prezidentskou milost nebo snížení trestu.“

b) Soudní a administrativní fáze následující po belgickém soudním přezkumu platnosti americké obžaloby

23. – 26. Jakmile byla americká obžaloba posouzena jako platná, byl zahájen proces vedoucí k vydání. Dne 10. června 2010 trestněprávní úsek odvolacího soudu vydal příznivý posudek vztahující se k vydání stěžovatele a formuloval několik podmínek:

„ vydání bude povoleno jen tehdy, pokud:

i. stěžovatel nebude odsouzen k trestu smrti, a pokud ano, tak takový trest nebude vykonán;

ii. jakýkoli doživotní trest bude spojen s možností jeho snížení, a to i v případě, kdy stěžovatel bude odsouzen za teroristické útoky;

iii. Spojené státy americké si vyžádají předchozí souhlas Belgie v případě, kdy třetí stát (např. Tunisko) bude požadovat vydání stěžovatele.“

Diplomatickou nótou ze dne 10. srpna 2010 americké úřady potvrdily, že stěžovateli nehrozí trest smrti, a ujistily belgické úřady, že bez jejich předchozího sou-

hlasu stěžovatele do třetí země nevydají. V nótě byla rozebrána americká legislativa, která poskytuje několik prostředků, kterými lze redukovat doživotní trest:

„(...) Stěžovatel má zákonné právo se proti odsuzujícímu rozsudku odvolat, a to jak přímo, tak nepřímo prostřednictvím žádosti o habeas corpus. Kromě toho existuje několik zákonných norem, na jejichž základě je možné snížit trest již pravomocně odsouzené osobě, a to např. v případě, kdy taková osoba zásadně napomůže ve vyšetřování nebo stíhání třetí osoby nebo v případě, kdy je taková osoba postižena závažnou chorobou.

(...)

Mimo výše zmíněné možnosti může stěžovatel žádat o snížení trestu prezidentskou milostí. Prezident má právo udělit milost a zbavit stěžovatele celého trestu a právo snížit trest odnětí svobody, a to i ten doživotní. Americká ústava poskytuje v tomto ohledu prezidentovi absolutní diskreci. Ačkoliv tato diskrece byla využívána střídavě, byla užita např. u závažných zločinů 13 členů FALN, Portorické nacionalistické organizaci odpovědné za několikero bombové útoky v sedmdesátých a začátkem osmdesátých let, kteří byli odsouzeni za spolčení za účelem spáchání ozbrojené loupeže, výroby výbušnin, rozvratných činností a jiných zločinů.“

28. – 29. Dne 23. listopadu 2011 ministr spravedlnosti přijal ministerský dekret povolující vydání stěžovatele americké vládě. V dekretu zkoumal všechny garance poskytnuté žádajícím státem:

„Podle amerického federálního trestního práva, maximální délka trestu odnětí svobody ve vztahu k prvním dvěma skutkům kladeným stěžovateli za vinu je doživotí, což vylučuje podmíněné propuštění.

(...)

Případ FALN, který by pravděpodobně šlo podřadit pod antiteroristickou legislativu účinnou od 11. září 2001, ukazuje, že prezidentská milost může být udělena i u zločinů, jejichž závažnost značně přesahuje závažnost zločinů kladených stěžovateli za vinu.

(...)

Všichni, kdo byli odsouzeni k trestu odnětí svobody na doživotí ve Spojených státech amerických bez možnosti propuštění nebo podmíněného propuštění na kauci byli na rozdíl od stěžovatele obžalováni, stíháni a odsouzeni za aktivní participaci na teroristických útocích, jejichž následkem byla smrt, zranění a značné materiální škody, a to například při útocích na americké ambasády v keňském Nairobi a v tanzánijském Dar-es-Salaamu.

Je proto nanejvýš pravděpodobné, že skutky kladené stěžovateli za vinu nejsou takového charakteru, aby za jejich spáchání byl stěžovatel odsouzen na doživotí bez možnosti snížení trestu.

Z nedávného výzkumu neziskové organizace Human Rights First plyne, že z 214 osob stíhaných od 11. září 2011 pro teroristické útoky spojené s Al-Kaidou

nebo jinými islamistickými skupinami nebo pro skutky spojené s těmito teroristickými útoky jich 195 bylo i odsouzeno. Všechny tyto případy byly vedeny federální prokuraturou a federálními soudy; 151 z těchto osob bylo odsouzeno k trestu odnětí svobody, zatímco 20 jich bylo podmíněčně propuštěno nebo odsouzeno k trestům odnětí svobody, které vykonali již ve vazbě. Průměrná délka trestu odnětí svobody byla 8,4 roku.

Pouze 11 z těchto odsouzených osob byl uložen trest odnětí svobody na doživotí. U všech těchto osob byl podle Human Rights First naplněn princip spravedlivého procesu.

Statistiky ukazují, že, objektivně vzato, nebezpečí odsouzení na doživotí bez možnosti propuštění v případech teroristických útoků je významně nižší, než by se mohlo zdát.“

31. V ministerském dekretu došlo i k analýze aplikace principu *ne bis in idem*:

„Dle smlouvy (Smlouva o vydávání z 27. dubna 1987) Belgie a Spojené státy americké ... oboustranně přijaly zákaz vydání osoby, která byla ve vydávajícím státě zproštěna viny nebo odsouzena pro zločiny, pro jejichž spáchání je její vydání požadováno.

Jinými slovy, nejde o skutky, ale o jejich právní kvalifikaci, která musí být identická.

(...)

Skutky, na jejichž základě byl stěžovatel obviněn, korespondují s tzv. «overt acts», které samostatně nebo dohromady tvoří faktické základy podporující tato obvinění. Zásada zákazu dvojího stíhání týchž skutků nevylučuje možnost využití těchto prvků.

V posuzované věci byl stěžovatel pravomocně odsouzen Bruselským odvolacím soudem dne 9. června 2004 za zločiny, které nekorrespondují s těmi, z jejichž spáchání je obviněn v žádajícím státě. Nosné prvky zločinů, za něž byl stěžovatel odsouzen v Belgii a za něž je obviněn ve Spojených státech amerických, jejich rozsah, místo spáchání a čas spáchání se neshodují.

Podle amerického federálního trestního práva se «overt acts» rozumí (faktický) prvek, skutek, jednání nebo transakce, které nemusí být samy o sobě posouzeny jako zločin ...

„«Overt acts» je pouze část důkazního materiálu, který může samostatně nebo ve spojení s dalšími «overt acts» založit trestní odpovědnost za zločin, pro který může být odpovědná osoba trestně stíhána. Takovým zločinem může být spolčení například za účelem zavraždění amerických občanů ...

Ačkoliv každý ze «overt acts» č. 24, 25 a 26 by mohl být kvalifikován jako zločin, tyto skutky nejsou stěžejní pro založení trestní odpovědnosti za zločiny, pro které je vydání stěžovatele požadováno.“

32. Podle čl. 2 dekretu „vydání bude provedeno poté, co stěžovatel splní požadavky belgických soudů.“

33. Dalším ministerským dekretem, vydaným stejného dne, odmítl ministr spravedlnosti žádost tuniských úřadů o vydání stěžovatele.

34. – 37. Dne 6. února 2012 stěžovatel podal žádost o soudní přezkum ministerského dekretu Státní radou, přičemž tuto žádost založil na tvrzení, že výše uvedeným dekretem došlo k porušení čl. 3 Úmluvy a čl. 4 Dodatkového protokolu č. 7. Státní rada dne 23. září 2013 zamítla stěžovatelovu žádost a potvrdila soulad ministerského dekretu s Úmluvou a smlouvou o vydávání.

3. Vydání prozatímního opatření a následující fáze řízení před soudem

38. – 54. Dne 6. prosince 2011, tedy v den zveřejnění ministerského dekretu, podal stěžovatel žádost Soudu, aby vydal prozatímní opatření ve smyslu pravidla 39 Interních pravidel Soudu, a to za účelem odložení jeho vydání. Stejného dne Soud vyhověl žádosti stěžovatele a rozhodl v zájmu stran a řádného vedení řízení o vydání prozatímního opatření, kterým bylo nařízeno belgické vládě, aby nevydávala stěžovatele do Spojených států amerických. Dne 20. prosince 2011 požádala belgická vláda, aby prozatímní opatření bylo Soudem zrušeno pro jeho předčasnost, neboť stěžovatel nebyl doposud ani umístěn do vydávací vazby. Do 31. října 2013 belgická vláda několikrát požádala o zrušení prozatímního opatření. Těmto žádostem Soud nevyhověl a platnost prozatímního opatření odůvodnil tím, že je třeba vyčkat na vydání rozhodnutí Soudu ve věcech obsahově s touto věcí souvisejících. Dne 15. ledna 2013 Soud rozhodl o ponechání prozatímního opatření v platnosti po celou dobu řízení do vynesení rozsudku v této věci. Dne 8. listopadu 2013 belgická vláda na rozdíl od stěžovatele vyjádřila nesouhlas s předložením této věci Velkému senátu.

4. Vazba předcházející vydání

55. – 61. Dne 24. června 2012 po vykonání trestů, k nimž byl odsouzen, byl stěžovatel přemístěn do vydávací vazby. Do 5. září 2013 podal stěžovatel celkem pět žádostí o propuštění, avšak všechny tyto žádosti byly zamítnuty. Během této doby byl pětkrát přemístěn do jiného vazebního zařízení. Dne 5. září 2013 bylo stěžovateli dovoleno setkat se s belgickou občankou, s níž má dvě děti, aby se s ní oženil.

5. Vydání stěžovatele

62. – 64. Dne 3. října 2013 byl stěžovatel informován, že bude přemístěn do vězení v Ittre. Ve skutečnosti byl převezen na vojenské letiště Melsbroek, kde byl předán agentům Federal Bureau of Investigation (FBI). V 11.30 hod. byl vydán Spojeným státům americkým. V 15.00 hod. stěžovatelův právní zástupce podal okamžitě žádost prezidentovi Bruselského regionálního soudu, aby vydání stěžovatele nebylo dokonáno. V 18.30 hod. Bruselský regionální soud rozhodl, že Belgie je povinna respektovat prozatímní rozhodnutí Soudu a zakázal vydání stěžovatele. Pro případ, že jeho rozhodnutí nebude vykonáno, uložil Belgii pokutu ve výši 5000 EUR.

6. Zadržování stěžovatele ve Spojených státech amerických

65. – 68. Stěžovatel byl ve Spojených státech amerických okamžitě vzat do vazby. Dne 7. října 2013, v přítomnosti advokáta přiděleného mu z moci úřední, byl předveden před Oblastní soud v District of Columbia, kde si vyslechl obžalobu. V současnosti je stěžovatel zadržován ve věznici Rappahannock. Dne 1. listopadu 2013 byly belgické úřady ujištěny správou věznice, že se stěžovatelem je zacházeno stejným způsobem jako s ostatními vězni. Podle právní zástupkyně stěžovatele má stěžovatel možnost posílat a přebírat poštovní korespondenci, ale ta je překládána a čtena v předstihu americkou vládou. Stěžovateli rovněž byl umožněn telefonický kontakt s některými členy jeho rodiny za přítomnosti tlumočnicka. Blízcí příbuzní ho mohou navštěvovat za podmínky, že získají víza pro vstup do Spojených států amerických.

PŘÁVNÍ POSOUZENÍ

I. K tvrzenému porušení článku 3 Úmluvy ve vztahu k vydání stěžovatele

84. Podle stěžovatele belgické úřady svým rozhodnutím stěžovatele vydat Spojeným státům americkým porušily čl. 3 Úmluvy, který zní:

„Nikdo nesmí být mučen nebo podrobován nelidskému či ponižujícímu zacházení anebo trestu.“

A. Přijatelnost stížnosti

85. – 90. Vláda vznesla námitku nepřijatelnosti stížnosti založené na argumentu nevyčerpání všech dostupných domácích opravných prostředků. Uvedla, že stížnost ze dne 23. prosince 2009 byla podána předčasně, neboť v té době dosud nebyla ukončena administrativní fáze vedoucí k vyřízení žádosti o vydání. Podle názoru vlády měl stěžovatel podat stížnost k Soudu až v okamžiku dokončení této fáze, tedy po přezkoumání ministerského dekretu Státní radou.

Naopak stěžovatel uvedl, že stížnost byla podána v šestiměsíční lhůtě po vydání rozhodnutí dovolacího soudu, které uzavřelo soudní fázi přezkumu amerického zatýkacího rozkazu. V této fázi vydávacího řízení bylo rozhodnutí konečné a nebylo možné proti němu podat další opravný prostředek. Administrativní fáze, na níž odkazuje vláda, byla dle stěžovatele od soudního řízení oddělena.

91. – 93. Soud přiznává, že situace v této věci je poněkud zvláštní, jelikož v průběhu soudního řízení soudy nerozhodly o vydání samotném, neboť o tom rozhodovaly orgány exekutivní pod dohledem Státní rady. Tento fakt nicméně neznamená, že by proti rozhodnutím vydaným ve fázi soudního řízení nebylo možné podat stížnost k Soudu. Již před dovolacím soudem stěžovatel nastínil svou argumentaci spočívající v tom, že byl porušen článek 3 Úmluvy a na této argumentaci setrval i před Soudem. Z těchto důvodů Soud dochází k závěru, že stížnost nebyla podána předčasně. K podpoření tohoto závěru Soud uvádí, že obě fáze vydávacího řízení byly skončeny před tímto rozhodnutím Soudu o přijatelnosti stížnosti. Kromě toho Soud dodává, že stížnost není nepřijatelná ve smyslu článku 35 odst. 3 Úmluvy, a proto ji prohlašuje za přijatelnou.

B. Podstata sporu

a) Vyjádření stran

94. – 99. Stěžovatel uvádí, že jeho vydání do Spojených států amerických ho vystavilo zacházení nesouladnému s článkem 3 Úmluvy. Tvrdí, že za zločiny A a B mu hrozí až doživotní trest odnětí svobody, který *de facto* nelze snížit, a tudíž v případě jeho odsouzení nebude mít žádnou šanci být propuštěn. Jeho závěr o nemožnosti snížení trestu *de facto* vychází z faktických dat obsažených v diplomatických nótách z 11. listopadu 2009 a 10. srpna 2010. Americké úřady uvedly pouze jeden případ snížení trestu uloženého za zločin proti národní bezpečnosti a konstatovaly, že nemají vědomost o udělení prezidentské milosti nebo snížení trestu v případě odsouzených za teroristické útoky. Příklad uvedený americkými úřady, kdy prezident Clinton udělil milost v roce 1999, nepovažuje stěžovatel za relevantní, neboť není zasazen do současného kontextu doby. Po 11. září 2001 probíhá válka proti tzv. terorismu inspirovanému Islámem, s níž souvisí stěžovatelovo stíhání. Informace svědčící o opaku by dle stěžovatele měly být vnímány ve vší opatrnosti. Vláda opomenula zmínit, že v době, kdy byla publikována studie Human Rights First, citována výše, byla vedena osobou, která v současnosti vykonává funkci v exekutivě Spojených států amerických. Stěžovatel zpochybňuje kvalitu poskytnutých informací. Shledává velmi podivným, aby problematika podmínek v detenčních zařízeních osob stíhaných pro terorismus neměla být vůbec vzata v úvahu navzdory faktu, že tento problém byl ve středu

zájmu Soudu při rozhodování ve věci *Babar Ahmad a ostatní* (viz *Babar Ahmad a ostatní proti Spojenému království*, č. 24027/07, 11949/08, 36742/08, 66911/09 a 67354/09, rozsudek ze dne 10. dubna 2012). Nezisková organizace CagePrisoners, která podporuje muslimské vězně obviněné z terorismu ve Spojených státech amerických, provedla šetření, které ukázalo, že tito vězni byli podrobeni velmi přísným podmínkám v detenci a rovněž diskriminaci, mučení za účelem získání přiznání a byli odsouzeni k nepřiměřeně vysokým trestům s nepřiměřenými podmínkami výkonu trestu odnětí svobody. Stěžovatel předložil odlišnou interpretaci statistik poskytnutých vládou. Uvedl, že do průměrné délky trestu odnětí svobody ve výši 8,4 roku nebyly zahrnuty doživotní tresty a doby, kdy byly odsouzené osoby ve vazbě. Rovněž tyto studie nezahrnují osoby zatčené v době, po kterou byly studie prováděny a které dosud nebyly odsouzeny. Americké ministerstvo zahraničí dle stěžovatele poskytuje jiná čísla: ze 403 osob již souzených mezi 11. zářím 2001 a 18. březnem 2010, 31 nebylo dosud odsouzeno, 12 bylo odsouzeno na doživotí a 5 bylo odsouzeno k trestu odnětí svobody v délce 60 a více let. Stěžovatel odkázal na případ Richarda Reida, který byl v roce 2003 odsouzen k doživotnímu trestu odnětí svobody na základě stejného obvinění jako stěžovatel (zločin B), a to za pokus zničit letadlo během letu výbušninou schovanou v jeho botách. Stěžovatel tvrdí, že tuto věc nelze srovnávat s věcí *Babar Ahmad a ostatní*, jelikož stěžovatel byl již odsouzen belgickými soudy k maximálnímu trestu připadajícímu v tu dobu v úvahu, přičemž netěžil z žádných polehčujících okolností. Na závěr stěžovatel namítá, že jeho jediná naděje na propuštění spočívá v udělení prezidentské milosti, přičemž pravděpodobnost jejího udělení je po 11. září 2001 *de facto* nulová. Nejen, že tato možnost ležící v rukou exekutivy bez soudního dohledu neposkytuje žádnou jistotu propuštění, ale je navíc zcela nesoudní povahy. Podléhá měnícímu se veřejnému mínění a není založena na předem definovaných kritériích, která musí být splněna pro její kladné vyřízení. Tento fakt je v diametrálním rozporu s požadavky na srozumitelnost a předvídatelnost, které Soud formuloval ve věci *Vinter a ostatní* (viz *Vinter a ostatní proti Spojenému království*, č. 66069/09, 130/10, 3896/10, rozsudek velkého senátu ze dne 9. července 2013).

100. – 105. Vláda v první řadě namítla, že v souladu s rozhodnutími Soudu ve věci *Harkins a Edwards a Babar Ahmad a ostatní* hrozba trestu odnětí svobody na doživotí se musí zkoumat ve světle předmětného vydání stěžovatele. To bylo žádáno výhradně z důvodu stíhání před americkými soudy a není zde žádná jistota, že stěžovatel bude shledán vinným ze zločinů kladených mu za vinu. Ohled by měl být brán i na fakt, že i pokud stěžejní prvky zločinů A a B budou prokázány, americké úřady k této možnosti uvedly, že uložení doživotního trestu je na uvážení soudu, který není povinen takový trest uložit. I v případě odsouzení stěžovatele k trestu odnětí svobody na doživotí existují přímé a nepřímé opravné

prostředky proti takovému rozhodnutí a nástroje umožňující snížení trestu. Podle názoru vlády není důvodu, proč o těchto ujištěních pochybovat. Belgie je vázána smlouvou o vydávání se Spojenými státy americkými od roku 1901 a doposud nedošlo k jakémukoli porušení závazku obsaženého v této smlouvě. V každém případě se vláda domnívá, že nebezpečí odsouzení stěžovatele k nejvyššímu možnému trestu za spáchání zločinu A a B je dosti nízké, jak dokládají i studie předložené americkými úřady. Tento argument podporuje právě případ Richarda Reida, který na rozdíl od stěžovatele byl přistižen při vykonávání svého plánu, a tento případ nelze srovnávat s aktuálně posuzovanou věcí. K otázce, zdali stěžovateli hrozí doživotní trest za spáchání zločinů A a B, který projde „testem“ formulovaným Soudem ve věci *Kafkaris*, tedy že je možné ho snížit *de jure a de facto*, navrhla vláda Soudu, aby přijal stejnou argumentaci jako ve věci *Babar Ahmad a ostatní a Harkins a Edwards* (viz *Harkins a Edwards proti Spojenému království*, č. 9146/07 a 32650/07, rozsudek ze dne 17. ledna 2012). Za předpokladu, že zde vyvstává otázka proporcionality navzdory skutečnosti, že vydání bylo požadováno pouze za účelem trestního stíhání stěžovatele, mělo by být nejprve zmíněno, že podstata zločinů, z nichž je stěžovatel obviněn, a trest, který mu hrozí, nejsou ve zjevném rozporu. Jedinou otázkou, kterou je proto nutné řešit, je to, zdali má, s ohledem na hrozbu uložení doživotního trestu, určitou naději na propuštění.

106. – 109. Zaprvé, stěžovatel sám uznal během řízení před Státní radou, s ohledem na právní možnosti snížení trestu nebo získání prezidentské milosti, jak je blíže popsáno v diplomatické nótě ze dne 10. srpna 2010, že doživotní trest je možné snížit *de jure*. Zadruhé, bylo zjištěno, že snížení trestu i prezidentská milost byla skutečně udělena v několika případech, z čehož plyne, že doživotní trest je možné snížit i *de facto*. Vláda Spojených států amerických poskytla statistiky udělení prezidentských milostí a snížení trestu od roku 1990, které jsou dostupné na internetových stránkách Ministerstva spravedlnosti. Všichni prezidenti Spojených států amerických doposud užili svého práva snížit trest či udělit milost. Prezident George Bush tak učinil v roce 2008 v případě odsouzení osoby odpovědné za obchodování s drogami na doživotí bez možnosti propuštění. Rovněž byl zmíněn případ členů FALN, kteří se dokonce dopustili zločinů proti národní bezpečnosti. Nelze činit žádné závěry ze skutečnosti, že nebyl doposud snížen trest nebo udělena milost osobě odsouzené na doživotí za zločiny spojené s terorismem a Al-Kaidou. Mělo by být použito stejné odůvodnění jako ve věci *Iorgov proti Bulharsku* (viz *Iorgov proti Bulharsku*, č. 36295/02, rozsudek ze dne 2. září 2010): vzhledem k tomu, že tresty byly uloženy americkými soudy pro všechny takové zločiny v nedávné době, odsouzené osoby dosud neměly možnost o prezidentskou milost žádat. Dokud totiž nevykonají část svých trestů, nejsou k tomu oprávněni. Absence udělených milostí u osob odsouzených za zločiny

stejného charakteru, jakých se měl dopustit stěžovatel, nemůže podpořit závěr, že systém udělování milostí nefunguje. Za předpokladu, že stěžovatel bude odsouzen, není v současnosti i tak možné spekulovat o tom, zdali a kdy by mohl být propuštěn. Vláda rovněž namítla, že americký systém splnil požadavky vyjmenované Soudem ve věci *Vinter a ostatní*, ve které se Soud zabýval případem, kde nebyl z povahy spáchaných zločinů prostor pro uvážení výše trestu a do úvahy přicházel pouze trest doživotní, o což se v této věci nejedná. Prezidentská milost je známým a vhodným nástrojem předvídaným legislativou, který je vymezen tak, že poskytuje určitou vyhlídku propuštění zakotvenou v zákoně pro osoby vykonávající trest odnětí svobody na doživotí.

b) Posouzení Soudu

Zásady vztahující se k doživotnímu trestu

112. – 115. Uložení trestu odnětí svobody na doživotí dospělé osobě není samo o sobě zakázáno článkem 3 Úmluvy nebo jiným ustanovením (srov. *Kafkaris proti Kypru*, č. 21906/04, rozsudek velkého senátu ze dne 12. února 2008, § 97) za předpokladu, že takový trest není zcela nepřiměřeným (srov. *Vinter a ostatní proti Spojenému království*, cit. výše, § 88 a 89). Soud nicméně konstatoval, že uložením trestu odnětí svobody na doživotí bez možnosti snížení či propuštění dospělé osobě může dojít k porušení článku 3 (srov. *Kafkaris*, cit. výše, § 97). Z těchto principů vyvstávají dva další. Zaprvé, článek 3 nezakazuje ukládání trestů odnětí svobody na doživotí a jejich úplný výkon. To, co článek 3 zakazuje, je doživotní trest bez možnosti jeho snížení *de jure* a *de facto*. Zadruhé, v uvažování nad tím, zdali doživotní trest má být považován za nesnižitelný, Soud hledá možnosti odsouzeného, díky kterým existuje alespoň malá šance na propuštění. Pokud národní právo poskytuje možnost přezkumu doživotního trestu, který může skončit snížením, promínutím, ukončením trestu nebo podmíněným propuštěním odsouzeného, tak v tom případě je článek 3 naplněn (srov. *Kafkaris*, cit. výše, § 98). Donedávna Soud rozhodoval v tom smyslu, že postačí pouhá možnost úpravy doživotního trestu k naplnění článku 3, i pokud rozhodnutí o tom náleželo výhradně hlavě státu (srov. *Kafkaris*, cit. výše, § 103) nebo tato možnost spočívala v naději na prezidentskou milost či snížení trestu (srov. *Iorgov proti Bulharsku*, cit. výše, § 51 až 60). Ve věci *Vinter a ostatní*, citovaném výše, Soud přehodnotil problematiku určování toho, zdali doživotní trest je nesnižitelný, a to s ohledem na preventivní funkci trestu a na možnosti navrácení odsouzeného do běžného života (§ 112 až 118). S odkazem na princip formulovaný již ve věci *Kafkaris* Soud uvedl, že doživotní trest je považován za redukovatelný, pokud je předmětem přezkumu umožňujícím uvážení národních soudů, zdali došlo k nějakým podstatným změnám v životě odsouzeného a zdali došlo k takovému

pokroku směřujícímu k možnému navrácení odsouzeného do běžného životě, že by pokračování ve výkonu trestu nemohlo být nadále považováno za penologicky ospravedlnitelné (§ 119). Soud navíc poprvé vyložil, že doživotně odsouzená osoba má právo znát na počátku výkonu trestu, co musí vykonat, aby mohla být propuštěna, a za jakých podmínek, včetně znalosti toho, kdy může žádat o propuštění. Pokud národní právo nezná mechanismus či možnost přezkumu doživotního trestu, okamžikem uložení takového trestu dochází k porušení článku 3, nikoliv tedy až v pozdější fázi uvěznění (§ 122).

Zásady vztahující se k vydávání cizinců

116. – 120. Ochrana proti zacházení zakázanému v článku 3 je absolutní a vydání osoby smluvním státem může založit porušení tohoto článku a vznik odpovědnosti smluvního státu, pokud lze důvodně předpokládat, že v případě vydání bude vydávaná osoba podrobena zacházení v rozporu s článkem 3 (srov. *Soering proti Spojenému království*, č. 14038/88, plenární rozsudek ze dne 7. července 1989, § 88). Skutečnost, že špatné zacházení je v konečném důsledku způsobeno státem, který není smluvní stranou Úmluvy, není podstatná (srov. *Saadi proti Itálii*, č. 37201/06, rozsudek velkého senátu ze dne 28. února 2008, § 138). Soud nečiní rozdíly mezi vydáváním (extradicí) a vyhoštěním (srov. *Harkins a Edwards proti Spojenému království*, cit. výše, § 120; *Babar Ahmad a ostatní proti Spojenému království*, cit. výše, § 168). Soud by rád zopakoval, že si je zcela vědom těžkostí, kterým musí státy čelit při ochraně svého obyvatelstva proti teroristickému násilí představujícímu vážnou hrozbu pro lidská práva. Nicméně to nic nemění na absolutní povaze článku 3, jenž nepřipouští žádné výjimky. To potvrdil Soud v mnoha případech od rozhodnutí ve věci *Chahal proti Spojenému království*, rozsudek Velkého senátu ze dne 15. listopadu 1996, č. 22414/93 (§ 80 a 81), a to v tom smyslu, že není možné porovnávat skutky obviněného, jakkoli nežádoucí a nebezpečné, s nebezpečím špatného zacházení, které mu hrozí v žádajícím státě, a z tohoto porovnání vyvozovat závěry o odpovědnosti státu za porušení článku 3 (srov. *Saadi*, cit. výše, § 138; srov. také *Daoudi proti Francii*, č. 19576/08, rozsudek ze dne 3. prosince 2009, § 64; srov. *M. S. proti Belgii*, č. 50012/08, rozsudek ze dne 31. ledna 2012, § 126 a 127). Za účelem učinit závěry o odpovědnosti státu za porušení článku 3, Soud musí nevyhnutelně posoudit situaci v žádajícím státě, aniž by tím chtěl nesmluvnímu státu Úmluvy cokoli nařizovat a předepisovat a smluvním státům určovat povinnost, aby po nesmluvních státech vyžadovaly standardy dle Úmluvy (srov. *Soering*, cit. výše, § 86; *Al-Skeini a ostatní proti Spojenému království*, č. 55721/07, rozsudek velkého senátu ze dne 7. července 2011). Pokud je pravděpodobné, že extradice bude mít v žádajícím státě následky nesouladné s článkem 3, smluvní stát nesmí osobu vydat. Toto je věc zajišťující efektivitu ochrany poskytované článkem 3

Úmluvy s ohledem na závažnost a nezvratnost špatného zacházení, které hrozí (srov. *Soering*, cit. výše, § 90).

Aplikace zásad v aktuální věci

121. – 125. Soud otázku jednání státu v souladu s extradicí řešil v nedávné době ve věcech *Harkins a Edwards a Babar Ahmad a ostatní*, cit. výše. Většina stěžovatelů v těchto případech byla ohrožena vydáním ze Spojeného království do Spojených států amerických, kde čelila trestnímu stíhání pro spáchání zločinů souvisejících a inspirovaných Al-Kaidou a pokud by byli tito stěžovatelé odsouzeni, hrozil jim trest odnětí svobody na doživotí v některých případech bez možnosti soudního uvážení a v některých případech naopak s možností soudního uvážení trestu. Soud následně rozhodl, že stěžovatelé, kteří nebyli dosud odsouzeni, tudíž ani nenastoupili do výkonu trestu, neprokázali, že v případě jejich vydání by jejich odnětí svobody nesloužilo k žádnému legitimnímu penologickému účelu. Ještě s menší jistotou se dalo předvídat, že by americké úřady v případě odsouzení stěžovatelů odmítly využít zákonné mechanismy, kterými by se trest odnětí svobody stěžovatelů dal redukovat (srov. *Harkins a Edwards*, cit. výše, § 140 a 142; *Babar Ahmad a ostatní*, cit. výše, § 130, 131 a 243). Soud dospěl k závěru, že nebezpečí odnětí svobody na doživotí nebylo překážkou pro vydání stěžovatelů.

126. – 135. V aktuální věci Soud poznamenává, že před svým vydáním byl stěžovatel ve velmi podobné situaci jako stěžovatelé ve věci *Babar Ahmad a ostatní*, cit. výše. V této věci Soud uvedl, že s ohledem na povahu teroristických útoků, z nichž byl stěžovatel obviněn, a s ohledem na skutečnost, že může být potrestán až v soudním řízení po uvážení všech polehčujících a přitěžujících okolností, trest ponechaný k volnému uvážení s maximální výměrou na doživotí není zjevně nepřiměřený (srov. *Babar Ahmad a ostatní*, cit. výše, § 243). Vláda uvedla, že soulad či nesoulad vydání stěžovatele s článkem 3 má být posuzován podle „testu“ formulovaného Soudem ve věcech *Harkins a Edwards a Babar Ahmad a ostatní* a že není důvodu v aktuální věci ponechat tento test stranou a užít nejnovější argumentaci užitou ve věci *Vinter a ostatní*, cit. výše. Podle vlády je závěr Soudu, že soulad s článkem 3 se posuzuje od okamžiku odsouzení stěžovatele k trestu odnětí svobody na doživotí, irelevantní, neboť stěžovatel dosud nebyl odsouzen. Soud tento argument vlády odmítá. V opačném případě by to znamenalo popření preventivního účelu článku 3. Soud uvádí, že nebezpečí vzniklá pro stěžovatele jeho vydáním musí posuzovat *ex ante*, jinými slovy před jeho možným odsouzením ve Spojených státech amerických a nikoliv naopak *ex post facto*, jak navrhuje vláda. Soud dále uvádí, že navzdory výslovnému požadavku trestněprávního úseku Odvolacího soudu v Bruselu ze dne 10. červ-

na 2010 americké úřady neposkytly žádné záruky, že stěžovateli nebude uložen doživotní trest, a pokud ano, že takový trest bude moci být snížen (srov. oproti *Olaechea Cahuas proti Španělsku*, č. 24668/03, rozsudek ze dne 10. srpna 2006, § 43; *Rushing proti Nizozemí*, č. 3325/10, rozsudek ze dne 27. listopadu 2012, § 26). V tomto případě tudíž není zcela jasné, zdali obsah záruk amerických úřadů je dostačující, aby bylo možné garantovat, že stěžovatel nebude vystaven zacházení nesouladnému s článkem 3. V každém případě vyjádření amerických úřadů uvedených výše jsou velmi obecná a vágní a nemohou být považována za dostatečně konkrétní (srov. *Othman /Abu Qatada/ proti Spojenému království*, č. 8139/09, rozsudek ze dne 17. ledna 2012, § 189).

136. – 139. Soud se v tomto okamžiku dostává ke stěžejnímu problému v aktuální věci, který spočívá v otázce, zdali, nehledě na záruky a ujištění poskytnuté americkými úřady, lze konstatovat, že relevantní americká legislativa naplňuje požadavky článku 3 Úmluvy. Dle Soudu není třeba uvádět žádné obšírné výklady k vyřešení této otázky. Soud jednoduše uvádí, že sice v relevantní americké legislativě lze nalézt normy zabezpečující „vyhlídku na propuštění“ ve smyslu rozsudku ve věci *Kafkaris*, přestože mohou být vysloveny pochybnosti o reálnosti této vyhlídky v praxi. Avšak žádná z procedur předpokládaná americkou legislativou neposkytuje přezkumný mechanismus, v jehož rámci by americké autority mohly zjistit, a to na základě objektivních a předem stanovených kritérií, o kterých by měl vězeň vědomost v okamžiku uložení doživotního trestu, zda vězeň dosáhl takového pokroku, že by pokračování ve výkonu trestu nemohlo být nadále ospravedlněno legitimními penologickými důvody. Z těchto důvodů Soud dochází k závěru, že doživotní trest hrozící stěžovateli nemůže být definován jako redukovatelný ve smyslu článku 3 Úmluvy a ve smyslu rozsudku ve věci *Vinter a ostatní*, cit. výše.

Vydáním stěžovatele v nebezpečí zacházení rozpornému s článkem 3 americká vláda založila odpovědnost vlády belgické podle Úmluvy. Vydání stěžovatele do Spojených států amerických bylo v rozporu s článkem 3 Úmluvy.

II. K tvrzenému porušení článku 34 Úmluvy

140. Stěžovatel namítl, že jeho vydáním do Spojených států amerických došlo k porušení prozatímního opatření vydaného Soudem, čímž bylo porušeno jeho právo na individuální stížnost podle článku 34 Úmluvy, který zní následovně:

„Soud může přijímat stížnosti každé fyzické osoby, nevládní organizace nebo skupiny osob považujících se za poškozené v důsledku porušení práv přiznaných Úmluvou a jejími protokoly jednou z Vysokých smluvních stran. Vysoké smluvní strany se zavazují, že nebudou nijak bránit účinnému výkonu tohoto práva.“

Vyjádření stran

141. Stěžovatel uvedl, že jeho vydání bylo v rozporu s prozatímním opatřením vydaným Soudem bez jakéhokoli právního zvažování a pramenilo z promyšleného politického rozhodnutí založeného na chybných závěrech. Vláda nepředložila žádný důkaz svědčící o stěžovatelově tzv. nebezpečnosti a navíc nebyl vyšetřován ohledně žádného útěku nebo proselytismu. Naopak všichni vedoucí věznic, ve kterých se stěžovatel nacházel, potvrzují jeho bezproblémové chování. Jediným důvodem pro jednání belgické vlády bylo politické odhodlání předat stěžovatele americkým úřadům tak rychle, jak to bude jen možné, aby se tak vyhnula potencionálnímu rozhodnutí Soudu konstatujícímu porušení článku 3 Úmluvy. O tomto odhodlání svědčí neustálé žádosti o zrušení prozatímního opatření, zatímco Státní rada projednávala žádost o přezkum rozhodnutí o vydání stěžovatele, která neměla ve vztahu k tomuto rozhodnutí odkladný účinek. Takovýmto postupem vláda nevratně zasáhla do práva stěžovatele na individuální stížnost, jelikož v současnosti je právně i materiálně v podstatě bezvýznamné usilovat o vydání rozhodnutí Soudu ve prospěch stěžovatele, neboť se nachází v samostatné cele odstříhnutý od okolního světa.

142. – 143. Vláda v první řadě zdůraznila, že v souladu s judikaturou Soudu, především se závěry ve věci *Mamatkulov a Askarov proti Turecku*, č. 46827/99 a 46951/99, rozsudek ze dne 4. února 2005, § 108, účelem prozatímního opatření je ulehčit výkon práva na individuální stížnost, a tedy zachovat dosavadní stav, dokud Soud nerozhodne, zdali existuje nebezpečí nenávratného porušení Úmluvy. V posuzované věci ovšem Soud měl žádost o prozatímní opatření, kvůli její nepřipustné povaze, odmítnout. Zadruhé, vláda vyložila důvody pro vydání stěžovatele, které proběhlo dne 3. října 2013. Vydání bylo provedeno po rozhodnutí Státní rady 23. září 2013, která detailně vysvětlila i s ohledem na judikaturu Soudu, z jakých důvodů vydáním stěžovatele nedojde k porušení Úmluvy. Stěžovatel představoval hrozbu pro veřejný pořádek v Belgii, když ve věznicích provozoval proselytismus, měl kontakty s kruhy extrémistických džihádistů a pokusil se několikrát o útěk. Čím déle setrval ve vězení, tím více pravděpodobné bylo jeho propuštění příslušnými soudními orgány. Vláda si nepřála riskovat znemožnění splnění svého závazku vydat stěžovatele do Spojených států amerických.

Závěry soudu

144. – 154. Soud v nedávné době zdůraznil ve věci *Savridin Dzhurayev proti Rusku*, č. 71386/10, rozsudek ze dne 25. dubna 2013, § 211 až 213, zcela zásadní povahu prozatímních opatření v systému Úmluvy. Soud z tohoto roz-

hodnutí vychází i v posuzovaném případě. Vláda tvrdí, že prozatímní opatření nebylo vydáno oprávněně, bylo naopak předčasné a Soud měl posoudit žádost o jeho vydání s ohledem na její nepřipustnost. Soud uvádí, že v den zveřejnění ministerského dekretu povolujícího vydání stěžovatele dal jasně najevo belgické vládě, aby stěžovatele nevydávala. Ačkoliv stěžovatel v té době měl možnost podat žádost o přezkum tohoto dekretu ke Státní radě, tato žádost neměla odkladný účinek ve vztahu k extradici, a proto nenaplnila požadavky Soudu ve smyslu účinnosti opravného prostředku zakotvené v článku 13 Úmluvy (srov., *mutatis mutandis*, *Čonka proti Belgii*, č. 51564/99, rozsudek ze dne 5. února 2002, § 83, atd.) Soud poznamenává, že Belgie úmyslně a nenávratně snížila úroveň ochrany práv chráněných článkem 3 Úmluvy. Vydáním stěžovatele došlo k situaci, kdy jakékoli rozhodnutí soudu postrádá potřebný účinek, neboť stěžovatel byl vydán do státu, který není smluvní stranou Úmluvy. Soud dochází k závěru, že žádný argument předložený vládou neospravedlňuje porušení prozatímního opatření. Přestože vláda neskrývala před Soudem svůj zvláštní vztah s americkými úřady a jejich přání prozatímní opatření zrušit, nepokusila se jim vysvětlit nastalou situaci a předložit alternativní řešení k zadržování stěžovatele, jako např. jeho sledování po propuštění. Vláda i s vědomím toho, že Soud posuzoval všechny její argumenty pro zrušení prozatímního opatření a neztotožnil se s nimi, toto rozhodnutí Soudu neakceptovala a pomocí argumentace Státní rady nahradila posouzení Soudu vlastním zhodnocením věci a nerespektovala prozatímní opatření, což je nepřipustné.

S ohledem na vylíčení podmínek, v nichž se stěžovatel v současnosti nachází, kdy patrně nemá možnost přímého kontaktu se svým právním zástupcem před Soudem, Soud dochází k závěru, že vláda svým jednáním ztížila stěžovateli výkon práva na individuální stížnost podle článku 34 Úmluvy.

III. K některým dalším tvrzeným porušením Úmkvy

Stížnost na porušení článku 4 Dodatkového protokolu č. 7

162. – 163. Stěžovatel tvrdí, že zatýkácí rozkaz vydaný dne 16. listopadu 2007 americkým soudem nelze považovat za vynutitelný, neboť je v rozporu s principem *ne bis in idem*. Všechny „*overt acts*“ vyjmenované americkými úřady, které měli konstituovat zločiny kladené mu za vinu, byly zmíněny či podrobně řešeny během vyšetřování vedeném v Belgii.

164. – 166. Dodatkový protokol č. 7 vstoupil v účinnost pro Belgii dne 1. července 2012. I pokud by se přistoupilo na to, že tato stížnost je přípustná *ratione temporis* dle Úmluvy, Soud opakuje, že článek 4 Dodatkového protokolu č. 7, který zní:

„1. Nikdo nemůže být stíhán nebo potrestán v trestním řízení podléhajícím pravomoci téhož státu za trestný čin, za který již byl osvobozen nebo odsouzen konečným rozsudkem podle zákona a trestního řádu tohoto státu.

2. Ustanovení předchozího odstavce nejsou na překážku obnově řízení podle zákona a trestního řádu příslušného státu, jestliže nové nebo nově zjištěné skutečnosti nebo podstatná vada v předešlém řízení mohly ovlivnit rozhodnutí ve věci.

3. Od tohoto článku nelze odstoupit podle článku 15 Úmluvy.“

neoperuje s principem *ne bis in idem* ve vztahu k trestním stíháním a odsouzením v ostatních státech (srov. např. *Gestra proti Itálii*, č. 21072/92, rozsudek ze dne 16. ledna 1995 a další). Touto otázkou se zabýval jak výše citovaný ministerský dekret, tak Státní rada ve svém rozhodnutí a Soud se v tomto ohledu s jejich závěry ztotožňuje. Vzhledem k výše uvedenému je tato část stížnosti neslučitelná s ustanoveními Úmluvy a Soud ji proto dle článku 35 odst. 4 odmítá.

Stížnost na porušení článku 8 Úmluvy

167. – 171. V poslední části stížnosti stěžovatel namítá, že jeho vydáním došlo k narušení jeho soukromého a rodinného života v Belgii v rozporu s článkem 8 Úmluvy, jehož znění je následovné:

1. Každý má právo na respektování svého soukromého a rodinného života, obydlí a korespondence.

2. Státní orgán nemůže do výkonu tohoto práva zasahovat kromě případů, kdy je to v souladu se zákonem a nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, hospodářského blahobytu země, ochrany pořádku a předcházení zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.

Soud opakuje, že pouze ve výjimečných případech lze konstatovat převažující zájem na soukromém a rodinném životě nad zájmy sledovanými jeho vydáním (srov. *Babar Ahmad*, cit. výše, § 252 a další). Soud stěžovatelův případ za výjimečný ve výše uvedeném slova smyslu nepovažuje a i tuto část stížnosti odmítá dle článku 35 odst. 4 Úmluvy, neboť je neslučitelná s ustanoveními Úmluvy.

VÝROK

Z výše uvedených důvodů Soud jednomyslně

1. Prohlašuje stížnost ohledně porušení článku 3 Úmluvy vztahující se k extradici stěžovatele za přijatelnou a ve zbytku za nepřijatelnou;

2. Rozhoduje, že stěžovatelova extradice do Spojených států amerických je v rozporu s článkem 3 Úmluvy;

3. Rozhoduje, že Belgické království nesplnilo povinnosti dle článku 34 Úmluvy;

4. Rozhoduje, že žalovaný stát je povinen
 - a) dle článku 44 odst. 2 Úmluvy zaplatit stěžovateli do tří měsíců od nabytí právní moci tohoto rozhodnutí následující částky:
 - i) 60 000 EUR včetně daně představující nemajetkovou újmu stěžovatele;
 - ii) 30 000 EUR včetně daně představující náklady stěžovatele vynaložené na toto řízení;
 - b) zaplatit i úroky z prodlení od uplynutí výše zmíněných tří měsíců do zaplacení (doba prodlení) ve výši rovnající se úrokové sazbě Evropské centrální banky navýšené o tři procentní body;
5. Odmítá uplatnění nároku stěžovatele na kompenzaci ve zbylé výši.

Odlíšné stanovisko soudkyně Yudkivské

Hlasovala jsem, stejně jako většina soudců, pro vyslovení porušení článku 3 Úmluvy, ačkoliv s vážnými pochybnostmi. Argumentaci použitou v rozhodnutí považuji za nedostatečnou. Rozhodnutí v aktuální věci znamená vítaný odklon od rozsudku ve věci *Babar Ahmad a ostatní* proti Spojenému království a jsem potěšena, že na dosavadní tvrzení Soudu, že „zacházení způsobilé porušit článek 3 Úmluvy z důvodu jednání či opomenutí smluvního státu nemusí v případě extradice nebo vyhoštění dosahovat minimální úrovně závažnosti ve smyslu článku 3 Úmluvy,“ není v této věci navázáno. Existuje samozřejmě riziko, že s ohledem na značné rozšíření dopadů článku 3 Úmluvy a vyvíjejících se zásad ochrany lidskosti je těžší a těžší stanovit určitý jednoznačný test, podle kterého by se mohlo posoudit, zdali má být extradice nebo vyhoštění povoleno či zakázáno.

Tento rozsudek ovšem představuje vývoj i oproti rozsudku ve věci *Vinter a ostatní*. Ačkoliv jeho důsledky pro extradiční věci byly jasné – obviněné je možné vydávat, pokud předvídatelný doživotní trest je principiálně v žádajícím státě redukovatelný – podle mého názoru Soud promeškal příležitost jasně definovat svůj přístup k věcem této povahy. V aktuálním případě šlo o extradici do Spojených států amerických a v této souvislosti Soud rozhodl v rozsudku ve věci *Babar Ahmad*, že „v případě, kdy je ve hře trest smrti, Soud zcela výjimečně shledá porušení článku 3 Úmluvy, pokud byl stěžovatel vydán do státu, který má dlouhou historii respektu k demokracii, lidským právům a vládě práva“.

Stěžovatel v aktuální věci nebyl dosud odsouzen (na rozdíl od stěžovatelů ve věci *Vinter a ostatní*). Proto se v kontextu extradice nevyhnutelně mění požadavek formulovaný ve věci *Vinter*, že „odsouzenec na doživotí je oprávněn vědět v okamžiku svého odsouzení, co musí vykonat pro propuštění ...“ na požadavek, že *potencionální* odsouzenec na doživotí je oprávněn vědět, že jeho doživotní trest je snížitelný, a to v okamžiku, kdy mu jsou sdělena obvinění. Posuzování možnosti snížení doživotního trestu je v okamžiku sdělení obvinění příliš předčasné a abstraktní, neboť nejprve (1) musí být obvinění stěžovatele dokázáno

před soudem (do té doby je presumována jeho nevina), (2) musí být skutečně odsouzen na doživotí a (3) pokud po dvaceti pěti nebo třiceti letech nebude změněna trestní politika ve Spojených státech amerických, tak (4) budoucí prezident musí odmítnout jeho žádost o milost.

Přesto, uvážíme-li nevratnost extradice, můžeme souhlasit s tím, že doživotní trest pro stěžovatele je „předpokladatelný důsledek v žádajícím státě“. V každém případě rozsudek ve věci *Vinter* nejde dále, než k „právu na naději“, jak má kolegyně soudkyně Power-Fordová tak elegantně formulovala v jejím odlišném stanovisku. Nejsem vůbec přesvědčena, že v tomto případě zde „právo na naději“ chybí. Soud konstatoval, že nesoulad s článkem 3 vyvstává tehdy, kdy národní právo neposkytuje *žádný* mechanismus či možnost přezkumu doživotního trestu. Není přitom úkolem Soudu předepisovat formu, kterou by takový přezkum měl probíhat (srov. *Vinter*, cit. výše, § 120 a 122).

V odst. 137 rozsudku většina uvádí, že „žádná z procedur předpokládaná americkou legislativou neposkytuje přezkumný mechanismus, v jehož rámci by americké autority mohly zjistit, a to na základě objektivních a předem stanovených kritérií,“ zda stěžovatelův trest je možné snížit. Toto je ovšem procesní požadavek, který může jen těžko korespondovat s pozicí Soudu, že Úmluva si nedělá ambice být prostředkem, který bude nutit smluvní státy, aby požadovaly přenášení těchto standardů Úmluvy na nesmluvní státy (srov. *Al-Skeini*, cit. výše, § 141). Nejsme v postavení, abychom předepisovali jakékoli procedurální postupy nesmluvním státům Úmluvy. Všechny procedurální povinnosti dle Úmluvy zůstávají nástroji k zabezpečení jejich účinné implementace do národních právních řádů a k opravdové ochraně práv dle Úmluvy ve smluvních státech.

Například v rozsudku ESLP ze dne 6. prosince 2005 ve věci *Eskinazi a Chelouche proti Turecku*, č. 14600/05, týkajícím se povinnosti tureckých úřadů vrátit dítě jeho otci do Izraele, Soud uvedl následující: „Úmluva nepožaduje po smluvních státech, aby vnucovaly své standardy třetím státům a teritoriím a nepožaduje po Turecku, aby zkoumalo soulad všech aspektů izraelského řízení s Úmluvou. To by zmařilo současný trend upevňování mezinárodní spolupráce ve výkonu spravedlnosti, trend, který je v principu v zájmu zúčastněných osob, a vedlo by to k nebezpečí zničení mezinárodněprávních nástrojů a k újmě těch, které tyto nástroje mají chránit.“ Ačkoliv aktuální případ se týká jiné záležitosti, poselství Soudu je dostatečně jasné: v mezinárodněprávním měřítku není Úmluva určena k zabezpečení jakýchkoliv zvláštních procedur v žádajících státech. Jediným úkolem Soudu je zabezpečit, aby zainteresované osoby nebyly podrobeny zacházení v rozporu s Úmluvou. Je záhodno také zmínit, že rozsudek ve věci *Vinter* zdůrazňuje hodnotu navrácení odsouzeného zpět do společnosti, což vychází z evropské trestní politiky, která, jak Soud uvedl, klade důraz na „resocializační povahu trestu odnětí svobody“. Sice to samé můžeme tvrdit více či méně o ostat-

ních částech světa, ovšem i tak nemůžeme požadovat po ostatních státech, aby se řídily evropskými standardy a evropským konceptem reintegrace jako klíčového cíle během uvěznění.

Z mého pohledu, pravomoc prezidenta udělit milost se zdá dostačující k zajištění „práva na naději“. Prezidenti Spojených států amerických tuto pravomoc využívají a nelze tvrdit, že tato možnost v případě stěžovatele nepřípadá do úvahy. Dále je vhodné uvést, že redukovatelnost doživotních trestů není pouze evropským standardem, ale celosvětovým. Spojené státy americké nejsou výjimkou.

Většina nicméně uvedla, že: „Americké úřady neposkytly žádné záruky, že stěžovateli nebude uložen doživotní trest, a pokud ano, že takový trest bude moci být snížen.“ Jak již bylo uvedeno v rozsudku ve věci *Othman (Abu Qatada) proti Spojenému království*, Soud má povinnost zjistit, zdali diplomatické záruky poskytují dostatečnou garanci, že stěžovatel bude chráněn před špatným zacházením, a Soud posoudí kvalitu těchto záruk s ohledem na to, zdali jsou „specifické nebo obecné a vágní“. Avšak v typické situaci Soud řeší záruky ohledně toho, že stěžovatel nebude odsouzen k trestu smrti; že bude předveden bez otálení před soud; že mu bude garantován přístup k nezávislým právním radám a k lékařskému ošetření. Proto, například v rozsudku ze dne 1. dubna 2010 ve věci *Klein proti Rusku*, č. 24268/08, kde bylo možno důvodně předpokládat, že stěžovatel bude podroben špatnému zacházení poté, co dorazí do Kolumbie, Soud shledal záruky Ministerstva zahraničních věcí Kolumbie, že „pan Klein nebude podroben trestu smrti, mučení, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestu“, za vágní a nedostatečné. V aktuální věci, nebezpečí špatného zacházení ve světle požadavků formulovaných ve věci *Vinter* nespočívá v konkrétních skutečnostech, jako mučení během vyslýchání nebo odepření přístupu k právnímu zástupci, ale v pouhém uvědomění si stěžovatele toho, že může být odsouzen k trestu odnětí svobody na doživotí s tím, že již v okamžiku odsouzení bude jasné, že tento trest je nesnížitelný, čímž dojde k odepření „práva na naději“. Proto jedinou možnou a dostatečnou zárukou je jasné prohlášení, že mechanismy určené k přezkumu délky trvání trestu a účelnosti trestu existují v žádajícím státě *de jure* a *de facto* a mohou být v principu uplatněny stěžovatelem v budoucnosti. Samozřejmě, žádná konkrétní ujištění, že v případě odsouzení stěžovatele na doživotí, prezident za 25 nebo 30 let uváží možnost udělení milosti stěžovateli, se nejeví doopravdy realisticky. Nikdo nemůže předvídat, co se v budoucnosti stane, jaká legislativa a politika bude existovat, tudíž nelze požadovat po státech, aby poskytly jakoukoli „specifickou“ záruku pro tak vzdálenou budoucnost. Toto je důvod, proč nesouhlasím s většinou, že garance poskytnuté americkými úřady jsou „velmi obecné a vágní“. Shledávám je adekvátními za nastalých okolností.

Nicméně, politováníhodná nejistota, která číší z dopisu ze dne 11. listopadu 2009, v němž je psáno, že prezidentská milost je „pouze teoretickou možností v případě Trabelsiho,“ může stěžovatele vést k tomu, že v případě jeho doživot-

ního odsouzení již nebude mít k dispozici žádný mechanismus, jehož prostřednictvím by si mohl zajistit své propuštění. Tato nešťastná pasáž v daném kontextu věci mě přesvědčila, abych hlasovala pro porušení článku 3 Úmluvy.

(zpracovali JUDr. Antonín Drašík a JUDr. Adrián Matúš)

POZNÁMKY

POZNÁMKY

**Výběr důležitých rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva
pro justiční praxi z pohledu Nejvyššího soudu**

Vydává Nejvyšší soud v nakladatelství Novatrix s. r. o.

Předseda redakční rady: Prof. JUDr. Pavel Šámal, Ph.D.

Členové redakční rady: JUDr. Antonín Drašík, Mgr. Aleš Pavel, JUDr. Lubomír Ptáček, JUDr. Vít A. Schorm, JUDr. Pavel Simon, Mgr. et Mgr. Katarína Šipulová.

Nakladatelská redakce: Jaroslav Šprongl

Sazba: MARSA s.r.o.